

C-uppsats

10 poäng

Socialpedagogiskt arbete i grundskolan

Möjligheter och framtid

Social pedagogic work in compulsory school

Potentials and future

Roger Andersson
Annika Johansson
Sociala omsorgsprogrammet
Inriktning SOSP
Institutionen för hälsovetenskaper
2006-10-06
Handledare: Sven-Eric Olsson
Examinator: Ingrid Nilsson-
Motevasel

www.hkr.se

FÖRORD

Vi vill tacka alla i vår närhet som har stått ut med vår frånvaro medan vårt engagemang har varit i en helt annan värld. Ett tack vill vi framföra till vår handledare som har handlett oss och till alla dem på socialpedagogiska programmet för en tre och ett halvt års fantastisk utbildning. Samtidigt vill vi tacka alla er som har uppmuntrat oss med ert engagemang för ämnet i undersökningen och inte minst till Ola för korrekturläsning och Marie för sin kritiska granskning av uppsatsen. Framförallt vill vi rikta ett stort tack till alla de Socialpedagoger som vi fick nöjet att intervjua. Er kunskap är ovärderlig, vilket ni säkert redan har förstått. Er glöd att dela med er av er kunskap och erfarenhet till oss värmer. Ni har alla bidraget till att göra världen bättre, både genom ert jobb och till denna undersökning!

Den 22 september 2006

Roger Andersson

Annika Johansson

ABSTRACT

This study illustrates the views of working social pedagogues when it comes to social pedagogical and social work within compulsory schools. The focus of the study is on how social problems can be prevented and get noticed among children and youths in compulsory school, and what possibilities of development there are in preventive social work. The social pedagogue's capability for supporting this development, together with people that are important in the children's and youths's lives, opens up new possibilities in the future for the social work in schools. The main concepts in the study is treatment and attitude, interaction and cooperation with different people inside and outside the school as well as individual- and grouporientated work.

Keywords: Social work in school, social pedagogic work in school, social education in school, social work with youth, social pedagogic work, social work.

INNEHÅLL

INLEDNING	1
BAKGRUND	2
Riktlinjer i arbete med barn och ungdomar.....	2
SYFTE	5
FRÅGESTÄLLNING	5
TEORETISK UTGÅNGSPUNKTER	5
Promotion och prevention.....	6
SOCIALPEDAGOGIK	9
Socialpedagogik och allmänpedagogik	9
Socialpedagogikens utveckling och grunder.....	10
Kontinentala tradition.....	10
Amerikansk tradition.....	11
Pedagogikens klassiker.....	12
Sammanfattande beskrivning om socialpedagogikens utveckling.....	12
Socialt arbete och dess sociala konstruktion.....	13
Socialpedagogikens uppgifter.....	15
Samverkan och samarbete.....	17
Föräldrar/familjer.....	17
Skolans organisation.....	19
Skolans ledning.....	20
Socialtjänsten.....	20
Handledning.....	22
Elevhälsa.....	22
METOD	23
Ansats och datainsamlingsmetod.....	23
Urval.....	25
Genomförande.....	26
Analysförfarandet.....	27
Reabilitet och validitet i undersökningen.....	28
Om oss författare och vår förförståelse.....	29

ETISKA ÖVERVÄGANDEN	29
METODDISKUSSION	30
PRESENTATION AV INTERVJUPERSONER	31

RESULTAT

1	SOCIALPEDAGOGISKT ARBETE I SKOLAN	32
1.1	Närmiljön visar sig i skolan.....	32
1.2	Barn och ungdomars behov.....	32
1.3	Mötet mellan olika livsvärldar i skolan.....	34
1.4	Socialpedagogers funktion i skolan.....	34
2	INDIVIDINRIKTAT ARBETE	37
2.1	Individuella samtal.....	37
2.2	Individuellt anpassad undervisning.....	38
3	GRUPPINRIKTAT ARBETE	39
3.1	Livskunskap och värdegrunder.....	39
3.2	Kompissamtal och Tjej- och killgrupper.....	40
3.3	Elevråd/elevsamverkan.....	41
3.4	Mobbingteam.....	41
3.5	Kamratstödjare.....	41
4	SAMVERKAN OCH SAMARBETE	42
4.1	Samverkan med ledning.....	42
4.2	Föräldrasamverkan.....	42
4.3	SAMVERKAN SKOLAN OCH ANDRA ORGANISATIONER	43
4.3.1	BUP.....	43
4.3.2	Socialtjänst.....	44
4.3.3	Fältgrupper.....	44
4.3.4	SSP – Skola, socialtjänst och polis.....	44

4.4	SAMVERKAN INOM SKOLAN.....	45
4.4.1	Socialtjänst inom skolan.....	45
4.4.2	Handledning av lärare.....	45
4.4.3	Elevhälsan och Resursteam.....	46
5	ORGANISATIONSSINRIKTAT ARBETE.....	46
5.1	Ledarskap och kultur.....	46
6	SOCIALPEDAGOGENS UTVECKLING.....	47
6.1	Egen handledning.....	47
7	DRÖMMAR OCH FRAMTIDSVISIONER.....	47
7.1	Fler som arbetar socialt i skolan.....	47
7.2	En skola utifrån elevens behov.....	48
7.3	Utbildning och kompetensutveckling.....	48
8	RESULTATDISKUSSION.....	49
9	KONKLUSION.....	53

REFERENSER

BILAGOR

1. Informationsbrev till respondent
2. Intervjuguide till respondent
3. Medgivande till undersökningen
4. Arbetsbeskrivning/arbetsplan för socialt arbete i skola
5. Arbets- och ansvarsfördelning

INLEDNING

Undersökning belyser sju verksamma socialpedagogers perspektiv på socialpedagogiskt- och socialt arbete i grundskolan. Undersökningen fokuserar på hur sociala problem kan förebyggas och uppmärksammas hos barn och ungdomar i grundskolan och vilka utvecklingsmöjligheter som ett preventivt socialt arbete har. I gränslandet mellan det sociala och pedagogiska arbetet belyses även framtida arbetssätt för preventivt socialt arbete inom grundskolan.

Många forskare påvisar att sociala problem kan förklaras på strukturell nivå. På liknande sätt kan sociala problem förklaras ur ett verksamhetsperspektiv där förändring begränsas av dess struktur och traditioner. I takt med att nya sociala problem och utmaningar uppstår behöver verksamheter utvecklas. Vi författare tror att det kan vara av betydelse att belysa den sociala institutionen, som grundskolan är, och vad man kan göra där i arbetet med barn och ungdomars sociala utveckling.

Sociala problem måste förebyggas oavsett från vilken nivå det rådande problemet har sitt ursprung, d.v.s. på individ och familjenivån, grupp och organisationsnivån eller på strukturell nivå. Om sociala problem hos barn och ungdomar i skolan har sitt ursprung på en viss nivå eller genom ett komplext samband så visar sig problemen i skolan i någon form. Undersökningen försöker belysa elevers sociala problem i skolan ur ett nytt ljus där skolan har en stor potential enligt oss författare att kunna påverka den sociala utvecklingen, på flera olika nivåer. Samverkan inom skolan och med andra aktörer utanför skolan har redan öppnat nya möjligheter till utveckling.

Olika professioner inom skolan arbetar allt mer utifrån ett tvärvetenskapligt synsätt för att främja elevers utveckling ur ett helhetsperspektiv. Inom den ordinarie undervisningen börjar ämnen som livskunskap och färdighetsutvecklande arbetssätt att göra sig synliga. Föräldrar involveras i skolan på ett helt nya sätt och under olika omständigheter än tidigare.

Skolan erbjuder ett unikt tillfälle att komma i kontakt med barn och ungdomar på både ett tidigt stadium när sociala problem gör sig synliga och för att kunna arbeta förebyggande. Skolan utgör även en plats där man kan få kontakt med och uppmärksamma elever och anhöriga kontinuerligt under en längre tid, och på så sätt få en relation för att kunna hjälpa dem. Skolan är en naturlig

mötesplats både för de professionella och för barn/ungdom och föräldrar. Skolan har på så sätt en stor potential att arbeta förebyggande vilket vi författare vill belysa med denna uppsats.

I fokus är hur sociala problem kan förebyggas inom grundskolan ur ett socialpedagogiskt perspektiv. Går det att förebygga sociala problem eller att upptäcka problemen i tid, på ett så tidigt skede i livet som möjligt, så lidande både för barnet, ungdomen och anhöriga både nu och inför framtiden minskas? Vår förhoppning med denna uppsats är att den ska bidra till diskussionen om hur skolan kan arbeta mer preventivt för att förhindra och upptäcka sociala problem. Alla elever har rätt till att må bra och att trivas i skolan. Vi tror att denna diskussion är nödvändig för att nya synsätt och arbetssätt ska utvecklas för barn och ungdomars sociala utveckling.

BAKGRUND

Riktlinjer i arbete med barn och ungdomar

Rättigheter och skyldigheter i form lagar och riktlinjer i arbetet med barn och unga berör alla som arbetar inom det sociala området. Dessa har betydelse i utformandet av det sociala arbetet och i mötet med barn och unga. Ur FN: s barnkonvention kan man utläsa att det är av vikt att förbättra verksamheter som ska tillgodose barns och ungdomars behov. Som exempel kan nämnas: (Artikel 28, e 1) vidta åtgärder för att uppmuntra regelbunden närvaro i skolan och minska antalet studieavbrott. 2. vidta alla lämpliga åtgärder för att säkerställa att disciplinen i skolan upprätthålls på ett sätt som är förenligt med barnets mänskliga värdighet och i överensstämmelse med denna konvention. Artikel 29 1 a) utveckla barnets fulla möjligheter i fråga om personlighet, anlag och fysisk och psykisk förmåga (*FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna*). www.fn.se

I linje med FN: s barnkonvention anser Socialstyrelsen att det är ytterst angeläget att bevara och förbättra verksamheter som ska tillgodose barns och ungdomars behov. Socialstyrelsen bedömer att en kompetent, effektiv och adekvat bemannad skolhälsovård, som samarbetar med skolans övriga elevvård och pedagogiska personal, är en viktig hälsofrämjande resurs för samhället.

Samhällets förväntningar på skolhälsovården uttrycks direkt eller indirekt i ett flertal offentliga utredningar, t.ex. Barnets bästa i främsta rummet (SOU 1997:31), Att lämna skolan med rak rygg (SOU 1997:108), Det gäller livet (SOU 1998:31), Från dubbla spår till elevhälsa (SOU 2000:19) och Hälsa, lärande och trygghet (prop. 2001/02:14). www.socialstyrelsen.se

Regeringen presenterar i propositionen 2001/02:14 sin bedömning av elevhälsa som ett eget verksamhetsområde där skolhälsovård, elevvård och specialpedagogiska insatser ingår. Utgångspunkt för regeringens bedömning är att det är skolans ansvar att skapa en god lärande miljö för elevernas kunskapsutveckling och personliga utveckling. En annan utgångspunkt är att lärande och hälsa i stor utsträckning påverkas av samma generella faktorer. Arbete med elevhälsa bör i stor utsträckning vara förebyggande och ha en hälsofrämjande inriktning utifrån ett delvis nytt och vidgat hälsobegrepp. Arbete med elevhälsa förutsätter en hög grad av samverkan mellan skolans olika delar och personalgrupper samt att det finns allsidig kompetens för detta arbete på skolan (*Hälsa, lärande och trygghet* Prop. 2001/02:14).

Enligt 1 kap. Skollagen (1985:1100) gäller bl.a. följande:

2 § Alla barn och ungdomar skall, oberoende av kön, geografisk hemvist samt sociala och ekonomiska förhållanden, ha lika tillgång till utbildning i det offentliga skolväsendet för barn och ungdom. Utbildningen skall inom varje skolform vara likvärdig, varhelst den anordnas i landet. Utbildningen skall ge eleverna kunskaper och färdigheter samt, i samarbete med hemmen, främja deras harmoniska utveckling till ansvars-kännande människor och samhällsmedlemmar. I utbildningen skall hänsyn tas till elever i behov av särskilt stöd.

2 a § Förskoleverksamheten, skolan och skolbarnsomsorgen skall på socialnämndens initiativ i frågor som rör barn som far illa eller riskerar att fara illa samverka med samhällsorgan, organisationer och andra som berörs (Skollag (1985:1100).

SoL 2 kap 2 § Kommunen har det yttersta ansvaret för att de som vistas i kommunen får det stöd och den hjälp som de behöver. Detta ansvar innebär ingen inskränkning i det ansvar som vilar på andra huvudmän. 5 kap. 1 § Socialnämnden skall
– verka för att barn och ungdom växer upp under trygga och goda förhållanden,

- i nära samarbete med hemmen främja en allsidig personlighetsutveckling och en gynnsam fysisk och social utveckling hos barn och ungdom,
- med särskild uppmärksamhet följa utvecklingen hos barn och ungdom som har visat tecken till en ogynnsam utveckling,
- aktivt arbeta för att förebygga och motverka missbruk bland barn och ungdom
- i nära samarbete med hemmen sörja för att barn och ungdom som riskerar att utvecklas ogynnsamt får det skydd och stöd som de behöver och, om hänsynen till den unges bästa motiverar det, vård och fostran utanför det egna hemmet (SFS 2001:453).

I Föräldrabalken kan det utläsas att den som har vårdnaden om ett barn har ett ansvar för barnets personliga förhållanden och skall se till att barnets behov enligt 1 § blir tillgodosedda. Barnets vårdnadshavare svarar även för att barnet får den tillsyn som behövs med hänsyn till dess ålder, utveckling och övriga omständigheter samt skall bevaka att barnet får tillfredsställande försörjning och utbildning (*Sveriges Rikes Lag*. Gregow, T, 2004).

En skola för alla

Den moderna tiden hade kommit till skogen och djuren tyckte att man måste göra något i den tidens anda. Man bestämde att det skulle startas en skola för djurens barn. För att det skulle bli lättare att organisera bestämde man att alla skulle ha samma ämnen på schemat. Följande ämnen skulle ingå; simning, löpning, klättring och flygning. **Ankan** var redan i början av skolåret en duktig simmare och hyfsat flygkunnig, men det blev snart uppenbart att hon hade löpsvårigheter och behövde specialundervisning. Skolan satsade ordentligt på detta och hon fick regelbunden löpträning. Mot slutet av läsåret var hon nästan förstörd i sina fötter och simmade sämre. **Kaninen** var däremot väldigt duktig i löpning, men blev nervös och ängslig av sin extra simträning. Ganska snart fick man koppla in skolpsykologen. Denne trodde att kaninen hade problem med sina syskon. **Ekorren** var jättebra i klättring, men hade stora problem med flygningen. På grund av detta fick ekorren dåligt självförtroende och blev underkänd även i löpningen. **Örnen** var ett riktigt problembarn från början. Han flög alltid oavsett vad som stod på schemat och ingenting hjälpte mot hans hyperaktivitet. Han fortsatte att flyga runt hela tiden. **Prariehunden** skolkade snart eftersom det inte fanns grävning på schemat och då hjälpte inte föräldrasamtal och elevvårdskonferens mot skolket.

” Okänd författare ”

SYFTE

Sociala institutioner, vilka skolan är en av, har en benägenhet att inte förändras i samma takt som det övriga samhället, säger Meeuwisse (2002). Kan vi bidra till kunskapsutveckling om hur skolan kan arbeta preventivt inom socialt- och socialpedagogiskt arbete så har vi uppnått vårt syfte.

Syftet med studien är att få verksamma socialpedagogers perspektiv på socialpedagogiskt och socialt arbete i grundskolan. I fokus är att inhämta kunskap om hur problem kan förebyggas hos barn och ungdomar i grundskolan och att undersöka utvecklingsmöjligheter och nya framtida arbetssätt genom preventivt socialt arbete inom området.

FRÅGESTÄLLNING

Hur kan sociala problem uppmärksammas och förebyggas hos barn och ungdomar i grundskolan?

Teman från frågeställningen som vi sökte svar på:

- Varför har skolan valt att anställa en socialpedagog
- Hur arbetar socialpedagogen
- Vilka metoder, arbetssätt använder socialpedagogen i sitt arbete
- Vad kan göras i förebyggande arbete
- Vad kan göras för att elever ska må bättre och utvecklas socialt
- Hur sker samverkan med andra för elevers sociala utveckling
- Hur kan socialt arbete utvecklas i skolan
- Hur ser framtidens socialpedagogiska arbete ut i skolan

TEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER

De olika teoretiska utgångspunkterna i undersökningen är att finna praktiska lösningar på sociala problem i skolan. Preventivt arbete och promotion som teoretisk utgångspunkt har fokus på det förebyggande arbetet i olika sammanhang för att främja hälsa och social utveckling. Det vill säga

prevention och allmän promotion i arbetet med eleverna i skolan. Även det prospektiva, d.v.s. framtid och möjligheter inom skolan för elevers sociala utveckling kommer att belysas.

Promotion och prevention

En tankemodell till grund för ett preventivt- och promotivt arbete är att människan formar sin personlighet och blir till som samhällsindivid i interaktion med andra och i miljön där individen lever (Berglund, 2000). Det är därför av vikt att det socialpedagogiska arbetet främjar goda miljöer till förändring för att möjliggöra lärande och utveckling. I en trygg atmosfär i samvaron med andra skapas förutsättningar för individen att våga pröva, och att lära känna sig själv och andra (Eriksson och Markström, 2000). Utifrån ett preventivt tankesätt är det av vikt att känna till individens påverkan och utveckling i miljön.

Bronfenbrenner utvecklade en teori om som beskriver hur människan påverkas i olika sammanvävda system ur ett utvecklingsekologiskt perspektiv. Mikrosystemet är det minsta systemet och består av de miljöer och sammanhang som individen befinner sig i, och agerar i, genom en specifik roll i en ömsesidig relation. Omgivningen bildar ett system av olika strukturer som är sammankopplade med varandra där individen är invävd. Nästa system är Mesosystemet där interaktionen mellan olika viktiga grupper påverkar individens utveckling. Det kan vara i skolan, hemmet och närsamhället. Dessa utgår från ett större perspektiv än individens direkta upplevelse i miljön, det kan t.ex. vara föräldrars stöd i skolgången och lärares påverkan. De båda nämnda systemen kan ge möjlighet till socialisation genom olika preventiva interveneringar. Exosystemet är nästa övergripande system som individen har lite direktkontakt med, men som omsluter den omedelbara samhällsmiljön individen befinner sig. Förändringar i detta system påverkar individen t.ex. genom att föräldrarna upplever stress på arbetet eller att skolans pedagogiska innehåll ändras. Det kan även påverkas av grannskapet, arbetslivet, myndigheter, familjepolitik, kultur och fritidsutbudet etc. Makrosystemet ligger längre från individen men påverkar individen t.ex. genom kulturens inflytande och värderingar. Den kulturella normen identifierar individens sig med och får därmed förväntningar på omgivningen och på relationen till andra. Kulturella, ekonomiska, sociala, utbildningsmässiga, ideologiska, ekonomiska, lagar och politiska system visar sig och påverkar individen konkret på mikro-, meso-, och exonivå. Tanken med denna ekologiska modell är den ska fungera som ett verktyg i det praktiska arbetet

och framför allt skapa en förståelse av samspelet mellan barn, familj och samhälle för att kunna göra en förändring. (Ferrer-Wreder, Stattin, Cass Lorente och Tubman, 2005), (Lagerblad och Sundelin, 2000).

Inom skolans värld har både socialt arbete, socialpedagogiken och allmänpedagogiken fokus på att förebygga genom att bygga upp en buffert mot oönskade framtida konsekvenser och för att främja en positiv framtid. Prevention är något som är proaktivt beskriver Ferrer-Wreder m.fl (2005). Promotion är insatser för att främja ungdomars positiva utveckling mot hälsa genom optimering av tillgångar och styrkor i ungdomens utveckling. Promotion är en positiv form av prevention som föregås av en positiv aktivitet med ett eget värde, d.v.s. inte bara som ett mål för en minskning av ohälsa genom att förebygga problem. Enligt D. Lagerblad och C. Sundelin (2000) är promotion åtgärder som är positivt hälso- och utvecklingsfrämjande i vid mening. Prevention och promotion kan fokusera på olika processer, men som ofta hänger samman för att skapa förståelse för förändringar av livscykeln och av människors positiva och negativa utveckling (Ferrer-Wreder m.fl, 2005).

Preventivt- och promotivt arbete har som mål att generera teorier och metoder för att skapa konkreta och varaktiga positiva förändringar i människors liv. I forskning och praktik inom olika tvärvetenskapliga discipliner ses enligt Ferrer-Wreder m.fl (2005) den preventiva och promotiva tänket som en möjlig arbetsmodell att utgå från. De olika disciplinerna och vetenskaper som prevention kan utgå från är bland annat socialpsykologi, psykologi, psykopatologi, utvecklingspsykologi, pedagogik, folkhälsovetenskap, ekonomi, epidemiologi, socialt arbete, sociologi och statistik. Teori och forskning från ett brett tvärvetenskapligt fält sammanförs för att skapa prevention som vetenskap i relevans till det praktiska arbetet med normal, avvikande beteende, fysisk och psykisk hälsa hos yngre människor etc. (Ferrer-Wreder m.fl, 2005).

En skillnad kan göras mellan promotion och prevention. Universell prevention syftar till att minska risk och öka skyddsfaktorer för att förebygga psykisk ohälsa. Promotion av psykisk hälsa syftar till att främja välmående. I program som inriktas mot ungdomars utveckling fokuseras ofta på ungdomars anknytning, resilience, livskunskap, målmedvetenhet, andlighet, självförtroende, tydlig och positiv identitet, tro på framtiden, uppskattning för positiva beteende, möjligheter till

prosociala aktiviteter samt prosociala normer. Forskning om positiva former av utveckling är begränsat, medan forskning om anpassningsproblem dominerar forskningen enligt författarna Ferrer-Wreder m.fl. (2005). Framsteg inom grundforskning och tillämpad forskning, beskriver författarna vidare, har gett allt bättre redskap för att beskriva skyddande processer och interaktioner mellan risk och skydd sett över hela livet (Ferrer-Wreder m.fl., 2005).

En uppdelning av begreppet prevention kan göras utifrån primär-, sekundär- och tertiär prevention. Denna terminologi utgick från den folkhälsovetenskapliga traditionen där målet var att åtgärda diagnostiserbara fysiska åkommor (Ferrer-Wreder m.fl., 2005). Idag har begreppet en förebyggande betydelse på olika nivåer med olika slags insatser. Primärprevention syftar till att förhindra problem innan de överhuvudtaget uppstått. Skillnaden mellan promotion och primär prevention är liten, promotion betonar framsteget medan primärprevention fokuserar på att bibehålla ett gott tillstånd. Sekundärprevention arbetar med riskgrupper eller med individer som är på väg att få problem, det finns då ett befarat problem som man hoppas mota tidigt. Tertiärprevention kan likställas med behandling då problemen redan har uppstått, åtgärderna går ut på att bota eller motverka ytterligare förvärrning (Lagerblad och Sundelin, 2000).

Ferrer-Wreder m.fl. (2005) använder även sig av termerna universell-, selektiv- och indikerad prevention för att beskriva det förebyggande arbetet av den mentala hälsan. Författarna definierar universell prevention som en intervention som vänder sig till alla för att främja mental hälsa, utan att fokusera på vissa riskgrupper. Fokus är på att främja ungdomars positiva utveckling och att optimera dennes skydd mot svårigheter istället för att fokusera på risker. Selektiv prevention har fokus på undergrupper i populationen som exponeras för riskfaktorer. Enskilda individer identifieras inte, utan fokus är på grupper som befinner sig i riskzonen. Det främsta målet vid selektiv prevention är att arbeta för att förhindra att individer i den identifierade gruppen utsätts för ökad negativ anpassning och utvecklig. Indikerad prevention innebär enligt Ferrer-Wreder m.fl. (2005) att man identifierar individer i riskzonen och att individer väljs ut för preventiv intervention på grund av tidiga psykologiska symtom (Ferrer-Wreder m.fl., 2005).

Målet inom alla nivåer indikerad-, universell- och selektiv prevention är att minska antalet nya fall av individer med betydande sociala problem eller psykisk ohälsa. Den enda skillnaden är att indikerad prevention baseras på individen. (Ferrer-Wreder m.fl. 2005)

Författarna Ferrer-Wreder m.fl. (2005) beskriver vidare att skillnaden mellan behandling och indikerad prevention är stor. Behandling vänder sig till dem som uppnått vissa kriterier för psykisk sjukdom säger författarna. Av största vikt för att förebygga problem är att styra bort unga människor från livsvägar som kan leda till anpassningssvårigheter, som t.ex. fysisk- och psykisk ohälsa (Ferrer-Wreder m.fl., 2005).

SOCIALPEDAGOGIK

Socialpedagogik och allmänpedagogik

Socialpedagogik och allmänpedagogik har mycket gemensamt, men är olika i sina utgångspunkter. Enligt Madsen löser de två pedagogiska inriktningarna två mycket olika uppgifter i samhället. Han skiljer mellan tre olika samhällsliga grundläggande processer: kvalificering, socialisering och integration.

- Socialisering är en process som bidrar till att få individer att ingå i en kulturell gemenskap genom att bli införstådda i samhällets rådande normer, rättigheter och plikter. Det är en process där individen utvecklar sin identitet
- Kvalificering innebär att utveckla förmågor och egenskaper som efterfrågas på arbetsmarknaden såsom samarbetsförmåga, flexibilitet och förmåga att kontrollera sina känslor samt mer specifika kvalifikationer som t ex en speciell utbildning.
- Integration kan ses som motsatsen till utstötning och avvikelse. Acceptans av och delaktighet i samhällets rådande normer, är för individen avgörande för en lyckad integration.

Integrering kan enligt Madsen (2001) delas in i två olika integrationsprocesser:

1. En defensiv insats för redan utstötta. Här handlar det om re-kvalificering och socialisering.

2. En offensiv förebyggande insats. Denna kan ses som ett komplement till den mångsidiga socialiserings- och kvalificeringsprocesser inom ramen för det normala livet.

Både lärare och socialpedagoger arbetar med alla tre processerna. Skillnaden är att fokus för socialpedagogiken ligger på integration och hotet om avvikelse, medan allmänpedagogiken traditionellt lägger tyngdvikten på socialisering och kvalificering (Madsen, 2001).

Socialpedagogikens utveckling och grunder

Det finns ett flertal personer som gör anspråk på att vara den förste som arbetade socialpedagogiskt. Många anser dock att det var Paul Natorp var först med att innehållsbestämma socialpedagogiken. 1894 gav han ut en skrift om socialpedagogik.

Oftast beskrivs Natorp och den kontinentala traditionen som grunden för den svenska socialpedagogiken. Eriksson och Markström (2000) menar däremot i sin bok *Den svårfångade socialpedagogiken*, att den svenska socialpedagogiken har tre ben, den kontinentala och den amerikanska traditionen samt några av pedagogikens strömningar under 1900-talet (Eriksson och Markström, 2000)

Kontinental tradition

Natorp stod för den *kritiska idealismen*. Han menade att det var socialpedagogens uppgift att studera sociala betingelser för människans fostran och danande samt fostrans betydelse för det sociala livet. Natorp menade att människan kan bli människa endast genom den mänskliga gemenskapen. Äkta gemenskap förlöser individualiteten. Han menade också att samhälle och fostran förutsätter varandra och att man måste vara medveten om detta för att lyckas med sin uppfostran.

Habermas stod för *kritisk teori* och hans tänkande kan ses som en utveckling av Natorps kritiska idealism. Habermas poängterar den sociala interaktionen och kommunikationen mellan människor. Några begrepp som Habermas använde sig av och som har betydelse för socialpedagogiken än idag är: *Gemeinschaft* som står för att människor föds in i ett samhälle med en gemensam historia och där socialisationen sker i familjen och den närmaste omgivningen

(primärgruppen). Gesellschaft använder han för att beskriva det utbyte som sker i sekundärgrupper och organisationer ute i samhället. Till dessa begrepp hade han inspirerats av Tönnies som skrev boken Gemeinschaft und Gesellschaft 1887.

Livsvärld och systemvärld är två andra begrepp förknippade med Habermas. Han menade att vi har en livsvärld med vardagsverklighet och vardagskunskap. I denna livsvärld äger den sociala integrationen rum. Man brukar använda begreppet livsvärld för att beskriva subjektiviteten i upplevelser. Livsvärlden är de tolkningar individen gör av det den upplever, vilka färgas av tidigare erfarenheter och hur framtiden uppfattas, t ex hur vi ser på saker som händer utifrån våra mål och önskningar. Systemvärlden har vuxit fram ur livsvärlden i form av staten och marknaden där pengar och makt är rådande. Detta system menar han koloniserar vår livsvärld bl.a. genom sin byråkratisering. Psykiska eller sociala problem i ett samhälle är uttryck för att livsvärlden trängts undan till förmån för systemvärlden, menar Habermas (Eriksson och Markström, 2000).

Amerikansk tradition

Den amerikanska traditionen började med två inriktningar på 1870-talet. Jane Addams var den stora förgrundsgestalten när det gäller sociala reformer, hennes arbete gick ut på att bygga upp en välfärdsstat. Hon inriktade sitt arbete på flera olika grupper i samhället: barn, äldre, immigranter, etniska grupper och kvinnor. En omsvängning i det sociala arbetet skedde efter 1915. Det sociala arbetet kom att mer inriktas mer på en individuell anpassning än på sociala reformer.

Mary Richmond stod för den andra inriktningen. Hon var inspirerad av den medicinska traditionen och hennes arbete kallade man för vetenskaplig filantropi eller professionell välgörenhet. Hjälpens byggde på att klienterna skulle visa sig ”värdiga” att få hjälp. Richmond utvecklade casework-metoden där individen är i fokus. Hon menade att sociala problem har sin grund hos individen själv och att var och en är ansvarig för sin situation. Socialarbetaren sågs som experten som skulle åstadkomma förändringar hos individen.

Florence Hollis introducerade senare det systemteoretiska tänkandet i casework-metoden. Hon ansåg att socialarbetaren skulle ha klientens behov som utgångspunkt. Vidare ansåg hon att det

var viktigt att arbetet med och förståelsen för klienten var vetenskapligt baserat (Eriksson och Markström, 2000).

Pedagogikens klassiker

John Dewey stod för en pragmatisk och en dialektisk grundsyn. Människan är, enligt detta synsätt, en social varelse i ständig utveckling och denna utveckling sker i samspel med andra människor. Dessa tankar hade han gemensamt med Natorp och Habermas. Han ansåg vidare att varje individs erfarenheter borde tas tillvara. Skolan såg han som ett socialisationsinstrument och dess uppgift är att föra samhällets samlade kunskap vidare. Kunskapen ska hjälpa människan att klara sig bättre i samhället menade han. Det centrala i tänkandet är att kunna vara kvar i ett tillstånd av tvivel och fortsätta en systematisk undersökning. Detta sätt att lära påminner om det vi i dag kallar PBL (problembaserat lärande). Deweys tänkande har haft stor betydelse för den svenska skolan och den svenska pedagogikens utveckling (Eriksson och Markström, 2000).

En annan förgrundsgestalt är Paulo Freire som stod för den frigörande pedagogiken. Några viktiga grundpelare i denna pedagogik är: Dialog, medvetandegörande, frigörelse, reflekterande handling och kulturell syntes. Freire hade en marxistisk grundsyn, han arbetade för ett klasslöst samhälle och ville att alla människor skulle bli fria och medvetna. Freire hade en kristen-humanistisk människosyn, vilket gjorde att han betraktade människan som ett subjekt. Han menade att dialogen är ett jämlikt möte som inte kan existera utan en grundläggande kärlek till världen och människan. Den kan inte heller existera utan ödmjukhet. Vi kan aldrig mötas i en dialog om vi tror att vi är förmer än andra. På detta sätt skapar dialogen ömsesidig tillit. Freires tankar handlar mycket om empowerment, frigörelse och social mobilisering (Eriksson och Markström, 2000).

Sammanfattande beskrivning om socialpedagogikens utveckling

Under sent 1800-tal och tidigt 1900-tal hade socialpedagogiken en vid betydelse med reformpedagogisk inriktning. Under 30-talet blev socialpedagogiken en pedagogik för marginaliserade och avvikande barn och ungdomar, och därmed fick den en betydligt snävare betydelse. Under mellankrigstiden var det positivistiska synsättet rådande och mediciner kom att

dominera framför uppfostran och disciplinering. Experter skulle förbättra människors livssituation (Eriksson och Markström 2000). Från början av 1900-talet och ända in på 70-talet var det institutioner som gällde. Man skilde barn med avvikande beteende från sin familj och satte dem på omsorgshem. Det var tidens sätt att integrera arbetarklassfamiljer i samhället (Madsen, 2001).

Så sent som på 70-talet slog integreringstankarna igenom. Institutioner skulle stängas och barn med sociala problem m.fl. skulle integreras i skolor och på fritiden Eriksson och Markström (2000). Under 70-talets början ändrades fokus till att man ville förbättra barns och ungdomars generella uppväxtförhållanden (Madsen, 2001).

Som en mycket kort och något provokativ sammanfattning av det sociala arbetets utveckling kan nämnas Hans Thierschs beskrivning av hur synsättet på sociala problem utvecklats i Tyskland under 1900-talet. Processen delas in i tre steg: I början av århundradet var ambitionen att avhjälpa ren nöd. Senare blev insatserna fostran och bildning för att få bukt med problemen och slutligen mot senare delen av århundradet blev insatserna mer socialpedagogiska och inriktade på att förmedla en kompetens till människor för att de själva ska kunna bemästra sina liv (Eriksson och Frej 1998). Utvecklingen har gått från en disciplinär, uppfostrande och auktoritär hållning till en idag alltmer egenansvarig hållning, där stora krav ställs på den enskildes eget ansvar (Eriksson & Markström, 2000).

Socialt arbete och dess sociala konstruktion

Teori och politik har ett nära samband beroende på att olika intressegrupper inom det sociala arbetet påverkar vår syn på vad socialt arbete är och hur det ska tillämpas i praktiken. Konstruktionen av socialt arbete bidrar till teorier som socialarbetaren använder i vardagen. Tillsammans med klienten konstrueras i en kontext på nytt nya teorier. Med andra ord så blir socialt arbete den konstruktion och teori, den teori som socialarbetaren väljer att utgå från i det sociala arbetet. Vilket innebär att det som socialarbetaren gör i det sociala arbetet är och blir socialt arbete (Payne, 2002).

Socialt arbete kan beskrivas ur tre olika idéhistoriska traditioner och synsätt enligt Payne (2002) och Bernler och Johnsson (2001):

1. Reflexivt-terapeutiska. Inom detta perspektiv har socialt arbete som mål att nå en frigörelse och välbefinnande hos individer, grupper och samhällen. Det sociala arbetet syftar här till att understödja och skapa möjligheter till personlig växt, utveckling och självförverkligande. Det är en interaktiv process mellan socialarbetare och klient, där klienten tillåter socialarbetaren att influera och påverka reflexivt. Genom ett samspel med andra människor utvecklar individen sina idéer, vilket bidrar till att individen kan påverka andra människor. Människor kan på så sätt få kontroll och makt över sina känslor, sitt levnadssätt och därigenom överkomma lidande, underläge och samhälleligt missgynnande.

2. Socialistiskt-kollektiva. Detta perspektiv syftar till att understödja samarbete, kollektivet och ömsesidigt stöd så att förtryckta och missgynnade människor får makt, kontroll och ansvar över sina liv, dvs. empowerment. Socialarbetarens roll är att bidra till att individen är i stånd till ett aktivt engagemang i en process av gemensamt lärande och samarbete. Detta skapar i sin tur institutioner och sammanhang som individen känner mening med att ingå i.

3. Individualistiskt-reformiska. Inom detta perspektiv ses socialt arbete som ett socialt serviceyrke till enskilda individer, den sociala kontrollen betonas. Syftet med detta perspektiv är att möta individens behov men har också till uppgift att förbättra och reformera den sociala servicen och få till stånd en effektivisering av de tjänster som socialt arbete ska tillgodose. Socialarbetaren ska bidra till att förändra samhället och att dess utveckling så att jämlikhet, personligt- och socialt självförverkligande är möjligt. Individuella förändringar enligt detta synsätt kan leda till omfattande sociala förändringar. Detta perspektiv är förknippat med välfärdsstatens framväxt i ett kontinentalt perspektiv (Payne, 2002).

Alla tre synsätten förmedlar, enligt Payne (2002), något om det sociala arbetets verksamhet och syfte. Både det reflexivt-terapeutiska och det socialistiskt-kollektiva belyser vikten av förändring och utveckling. Det individualistiskt-reformiska och reflexivt-terapeutiska synsättet har fokus på individuellt arbete, sociala mål har här inte lika stor betydelse. Vilka värderingar och mål man

har med sitt arbete, och hur man konstruerar sitt arbete eller vilket förhållande man har till andra yrkesgrupper styr de val man gör i socialt arbete.

Payne (2002) beskriver att olika synsätt som formar det sociala arbetet ingår i ett paradigm. Paradigm kan förstås utifrån att alla aktiviteter som sker inom det sociala arbetets sker utifrån ett givet mönster eller mall. Vetenskaplig verksamhet som genererar exempelvis synsätt, teorier och modeller bygger på ett visst paradigm. Ett paradigm kan förändras om en helt ny världsbild uppstår som förändrar synen på och uppfattningar om de företeelser som ingår i världsbilden. Ett paradigm inom socialt arbete inrymmer alla nuvarande teorier inom socialt arbete. Dessa teorier är allmänt accepterade och de flesta socialarbetare arbetar på ungefär samma sätt utifrån samma paradigm. Att synliggöra teoretiska idéer inom socialt arbete: om vad vi bör göra och varför kan bidra till för att utveckla det sociala arbetets gemensamma konstruktion. En fara för kunskapsutvecklingen inom socialt arbete är om socialt arbete utövas utan förståelse och medvetenhet om synsätt och teorier. Sociala arbetet kan då vara ett hinder för dem som socialt arbete vänder sig till genom att en gynnsam utveckling uteblir (Payne, 2000).

Socialpedagogikens uppgifter

Enligt Eriksson & Markström (2000) har det socialpedagogiska uppdraget blivit att stödja, stimulera och mobilisera människor. De menar vidare att honnörord som människors demokratiska rättigheter, normalisering, självbestämmande och delaktighet i samhället har kommit till i och med socialtjänstlagens tillkomst. Idag handlar den socialpedagogiska uppgiften också om pluralistisk socialisering dvs. många olika socialisationsvillkor. Dagens socialpedagogik har också många fler målgrupper, det handlar inte längre om enbart barn och ungdomar utan också om kriminella, missbrukare och psykiskt sjuka (Eriksson & Markström, 2000).

Detta beskriver också Madsen när han säger att en väsentlig förskjutning i socialpedagogikens målgrupper är att fler vuxengrupper dras in, inte minst pga. familjeorienteringen som han menar riktar sig mer till föräldrarna än till barnen (Madsen, 2003). Socialpedagogiken har också kommit att inriktas mot individens eller gruppens hela livssituation. Barn har blivit allt mer beroende av samhällets villkor för sin uppväxt, de vistas alltmer på offentliga institutioner, vilket

i sin tur har lett till att socialpedagogiken har fått en mer allmän roll. Det har också skett en förändring i interventionsnivån i samhället i stort med en tydligare inriktning mot systemteoretiskt tänkande, vilket medför att det inte bara är klienten som är föremål för interventionerna utan också familjen, nätverket och närmiljön (Eriksson & Markström, 2000).

Enligt Stensmo (1991) innefattar skolan goda socialpedagogiska möjligheter för att utöva preventionsarbete. Skolans tre huvuduppgifter är undervisning, fostran och omsorg. Skolans primära uppgift är att undervisa och ge eleverna kunskaper och färdigheter medan omsorg och fostran är socialpedagogiska uppgifter. Dessa uppgifter ska enligt läroplanen vävas in i undervisningen. Läraren ska då fungera som både undervisare, fostrare och elevvårdare, vilket innebär att skolan borde omorganiseras så att det när läraren väl träffar eleven ges möjlighet till en nära elevkontakt. Ett alternativt sätt skulle kunna vara att man har särskild personal som ansvarar för skolans socialpedagogiska uppgifter (Stensmo, 1991).

Madsen tar i sin bok "Socialpedagogik" upp att socialpedagogiken är en integrationshandling gentemot människor som står utanför samhällets gemenskap av olika anledningar. Att integrera människor betyder att få dem i stånd att vara medlemmar av den samhälleliga gemenskapen såsom familj, skola, kamratskap, arbetsplats eller lokalt nätverk. Därmed bidrar också socialpedagogiken till den samhälleliga stabiliteten. Madsen pekar på en motsättning mellan socialpedagogikens samhälleliga funktion och fackområdets intentioner. Han menar att varje praxis kommer att konfronteras med frågor som:

- Hur är det möjligt att integrera människor i ett samhälle vars grundläggande mekanismer är sortering, konkurrens och isolering?
- Är det möjligt i det socialpedagogiska arbetet att ställa upp idealet om livskompetens, självständighet och valfrihet när dessa ideal långt ifrån är en realitet för befolkningen som helhet?
- Är det normala livet alltid det bästa pedagogiska idealet?
- Kan pedagogen som professionell lönearbetare över huvud taget leverera andra förebilder än systemets och normalitetens?

- Är det möjligt att utveckla ”alternativa kompetenser” i ett samhälle som till synes marginaliserar ”det alternativa”? ” (Madsen, 2003 s.48).

I framtiden kommer en multikultur att dominera det svenska samhället och delkulturerna kommer att ha svårt att kommunicera med varandra. Socialpedagoger kommer då som professionella kulturförmedlare att ha en viktig uppgift som förmedlare mellan dels samhälle och de olika subkulturerna och mellan subkulturerna. Till skillnad från det polismässiga arbetet som bygger på misstanke ska det socialpedagogiska arbetet med nödvändighet karaktäriseras av tillit, menar Madsen vidare. I en socialpedagogisk bildningsprocess är det medmänniskan som är den högsta auktoriteten och medskapare till sitt liv (Madsen, 2003).

Samverkan och samarbete

Lagstiftningen kan nämnas som en viktig faktor när det gäller möjligheter till samverkan. Det är önskvärt att lagstiftningen underlättar och befordrar samverkan mellan olika aktörer. Det behövs en form av samordning för hela samverkansarbetet. T.ex. genom en nyckelperson som ska fungera som ”en slags transformator av intentioner till praxis” (Lundgren och Persson, 2003 s.34).

Ett villkor för en fungerande samverkan är att alla involverade parter är motiverade. Problematik som har sin grund i organisatoriska strukturer, skilda uppdragsgivare och olika prioriteringar måste redas ut innan samverkan kan bli effektiv. Vidare är det viktigt att man har en gemensam bild av vad samarbetet ska ha för funktion. Samverkan är en komplex process som är utsatt för tryck från många håll. Därför krävs det en enhetlig syn på samhällsuppdraget, där samverkan har sitt största syfte, att barnets integritet respekteras och att professionella hierarkier inte låser arbetet för att en fungerande samverkan ska kunna komma till stånd (Lundgren och Persson, 2003).

Föräldrars/familjers samverkan

Det finns många bevis på fördelar med att involvera föräldrarna i barnens lärande. Det inverkar både på barnens studieframgångar, deras sociala kompetens och på skolans kvalitet. Detta skriver Carolyn Webster-Stratton i sin bok ”Utveckla barns emotionella och sociala kompetens”. Trots

många bevis på positiva effekter vid föräldrasamverkan förbises detta på många skolor. Som hinder för föräldrasamverkan i skolan nämns:

1. Lärarnas brist på tid och brist på stöd från skolledningen.
2. Missförstånd mellan läraren och hemmet. Läraren kan tro att föräldrarna saknar intresse och kompetens att hjälpa barnet. Föräldrarna, i sin tur, kan tro att de har för lite kunskaper för att kunna hjälpa till.
3. Vissa lärare saknar kunskap om hur man involverar föräldrarna, bygger relation till dem och i kommunikations- och förhandlingsstrategier. Det är en både tidskrävande och i andra avseenden krävande process att få till stånd ett samarbete med föräldrar. Elevernas vinning i form av social och kunskapsmässig utveckling är dock så stor att det är mödan värt. Det kan t.o.m. vara helt avgörande (Webster-Stratton, 2004).

Det är mycket viktigt att skola och föräldrar har en god relation till varandra. En vanlig situation är att lärare skyller upplevda problem med en elev på föräldrarna och föräldrarna i sin tur skyller på läraren. Detta kan leda till att barnet hamnar i en lojalitetskonflikt och därmed får ännu större problem. Man har av tradition inom skolan ansett att ett barns problem beror på störningar hos eleven eller dennes föräldrar, vilket har lagt en enorm skuldbörda på föräldrarna (Andersson, 1999).

En behandlingsplan kan upprättas mellan socialförvaltning, skolpersonal, föräldrar och barn. Behandlingsplanen ska fungera som ett styrinstrument för samarbete. Den kan användas både för att ge barn och ungdomar bästa möjliga hjälp och stöd och för att ge föräldrarna bästa möjliga stöd i sin föräldraroll (Lind, Mosholt och Schultz, 1991).

”Samarbete är en central idé i motiveringen och etableringen av nutida familjecentraler” (Hjortsjö, 2005 s.9). En risk med föräldrasamverkan är att närmandet till familjen kan medföra ökad professionell makt och kontroll, menar Sally Power. Även om syftet är att skapa bättre förutsättningar för barn, finns ändå risken att barnet och hemmet blir sedda som problembärare. Det kan då bli barn och föräldrar som får ansvaret istället för att man söker förklaringar utifrån samhällets maktstrukturer (Lundgren och Persson, 2003).

Skolans organisation

Skolans organisation försvårar elevvårdsarbetet och kraven är ofta kunskapsinriktade. Intellectuella prestationer värderas mycket högt och i betygen tas inte hänsyn till enskilda elevers förutsättningar. Problem är något som uppstår i en relation, i ett samspel mellan individ och miljö. I fallet skolan uppstår problem i mötet mellan barnens behov och omgivningens förmåga, eller snarare brist på förmåga, att tillfredsställa dem. Elever med skolsvårigheter har utifrån detta synsätt inte fått sina grundläggande behov tillfredsställda (Andersson, 1999).

Rutter har undersökt hur skolan som social organisation skulle kunna utnyttjas på ett bättre sätt. Han undersökte skolans genomsnittsnivå när det gäller elevers prestationer och beteende, alltså inte variationer mellan elever. De faktorer som påverkade elevers prestationer i positiv riktning var bl.a. beroende av att elever ville delta i undervisningen. Goda arbetsförhållanden, en trevlig atmosfär, förväntningar på att barnen både kan och kommer att lyckas med skolgången samt effektiv och intresseväckande undervisning. Detta kan åstadkommas genom att skolpersonalen är överens och agerar i enighet. Det bör finnas gemensamma normer och värderingar på en skola (Lagerberg & Sundelin, 2003).

Också i en svensk undersökning gjord av Sundell & Colbiörnsen framgår att enighet om det pedagogiska arbetssättet är kopplat till bättre skolanpassning och sociala färdigheter (Lagerberg & Sundelin, 2003).

Vidare framgår av Rutters undersökning att undervisningskvaliteten är väsentlig. De skolor som lade vikt vid kunskapsfrågor och samtidigt vidtog särskilda åtgärder för att konkretisera och förverkliga intentionerna också hade goda elevresultat. Barn presterar bättre i skolor med tydlig kunskapsorientering och höga förväntningar (Lagerberg & Sundelin, 2003).

Skolan är en social organisation med stor potential av primärpreventionsmöjligheter. Skolans möjligheter att skapa bättre utsikter för barn är relativt oberoende av skolans status och barnens förutsättningar från början (Lagerblad och Sundelin, 2000).

Skolans ledning

En ledning som kan hantera personalens frustrationer är värdefull för alla organisationer som arbetar med människor. Detta kan i sin tur innebära att personalen kan vara mer empatisk gentemot sina klienter (Lind m.fl., 1991). Grosins forskningsresultat visar att rektorer har möjlighet att påverka klimatet gynnsamt på skolan genom att utöva pedagogiskt ledarskap och inrikta sig på att formulera tydliga mål och kunskapsmål.

Enligt Grosin (1998) är ett kraftfullt ledarskap som är inriktat på skolans kunskapsmål en förutsättning för ett framgångsrikt pedagogiskt- och socialt skolklimat. Han menar, i likhet med Rutter, att förväntningarna på eleverna bör vara höga. Han poängterar också att förväntningarna inte får påverkas av elevernas bakgrund dvs. det får inte ställas lägre krav på elever från mindre studiemotiverade hem. Grosin menar vidare att lärare bör ägna en stor del av sin tid med klassen åt att interagera med hela klassen. Tydliga normer om rättigheter och skyldigheter bör finnas liksom belönings- och sanktionssystem vid goda prestationer respektive dåligt uppförande. Vidare menar Grosin ska verksamheten regelbundet utvärderas och föräldramedverkan uppmuntras. Rektorer som inte har möjlighet till klassrumsbesök och utvecklingssamtal har svårt att åstadkomma förbättringar i skolans pedagogiska och sociala klimat (Lagerberg & Sundelin, 2003).

”En skola för alla måste kunna tillfredsställa elevernas grundläggande behov av att trivas, vara nöjda med sig själva och ha en framtidstro. Eleverna måste också få tillfälle att uppleva goda relationer till kamrater och till de vuxna på skolan” (Andersson, 1999 s. 71).

Socialtjänsten

Socialtjänsten har skyldighet att samverka med andra både på samhälls- grupp- och individnivå, vilket framgår tydligt i både propositioner och betänkanden samt SoL. Samarbete är en förutsättning för att skapa helhetssyn, vilket i sin tur är en förutsättning för att på ett tidigt stadium kunna identifiera barns och familjers behov av särskilt stöd (Hjortsjö 2005).

”Ett väl fungerande samarbete institutionerna (skola och socialtjänst, egen anmärkning) emellan och ett samarbete där föräldrarna är involverade som viktiga parter, är en förutsättning för att man ska kunna arbeta till barns och ungdomars bästa.” (Lind m.fl., 1991 s. 217). För att kunna

åstadkomma en ordentlig handlingsplan måste kommunikation och möteskultur fungera på ett tillfredsställande sätt. Gemensamma behandlingsplaner är också viktigt för att kunna ge barn och ungdomar en bra hjälp.

Ett samarbete kan inte genomföras utan dialog. Då vi samarbetar utan personkännedom, enbart genom telefon och i skriftlig form uppstår lätt samarbetsproblem. Vi saknar då delar av kommunikationen såsom mimik, kroppshållning, känslomässiga uttryck och kanske framförallt kännedom om samarbetspartnerns arbetsförhållanden. I samarbetet mellan organisationer är det därför viktigt att ge feedback på skriftlig information. Feedback ger signaler om att dialogen är respektfull och bekräftande.

För att kunna åstadkomma ett tillfredsställande samarbete och ett positivt utbyte för de medverkande krävs att den sammankallande organisationen, vilket i många fall utgörs av att socialförvaltningen har en utarbetad möteskultur. Att uppleva respekt och erkännande är en förutsättning för att samarbetsparterna ska känna sig delaktiga och trygga (Lind m.fl., 1991).

”Syftet med det professionsövergripande samarbetet är att:

- få en bättre belysning av problemen
- skapa fler handlingsmöjligheter
- koordinera insatsen
- involvera familjen som samarbetspartner”

När samarbetsparterna nått fram till en professionell ödmjukhet och ett moget samarbete blir det möjligt att ställa upp en gemensam målsättning och handlingsplan.

- ”En handlingsplan är ett processredskap som är knutet till en systematisk handläggning: samla kunskaper och informationer i undersökningsfasen, analysera, bedöma, handla och utvärdera.
- Behandlingsplanen är en delmetod för att garantera synlighet, kontinuitet och en målinriktad insats.

- Behandlingsplanen är en metod för att involvera familjen.
- Behandlingsplanen är en process i det professionsövergripande samarbetet.”

Om en socialsekreterare ensam upprättar en behandlingsplan kommer den att enbart baseras på den kännedom hon eller han själv har i ärendet. Om den däremot görs i ett professionsövergripande samarbete, där både föräldrar, skolpersonal och socialtjänst ingår, kommer den att präglas av långt större kunskaper. (Lind m.fl., 1991 s. 267).

Handledning

Arbete med handledning kan ske på tre olika sätt:

- kollegial handledning
- handledning från ledningen
- handledning med externa handledare (Lind m.fl., 1999).

Lärare utsätts ibland för svåra situationer och har då behov av handledning. Detta gäller alla lärare oavsett hur duktiga, erfarna och utbildade de är (Andersson, 1999).

Handledning till alla som arbetar med barn och barnfamiljer med sociala problem borde vara en självklarhet. Det är ett sätt att underlätta för medarbetarna att hålla sig kvar i de funktioner som annars kan vara svåra att upprätthålla i längden. Handledning garanterar den professionella nivån och därmed kvaliteten på arbetat (Lind m.fl., 1999).

Kuratorn, socialpedagogen eller någon annan med liknande befattning och utbildning kan ibland fungera som handledare åt lärare och övrig personal på skolor.

Som extern handledare är det enklare att förhålla sig neutral och att se problemen med nya friska ögon. Då går det också lättare att hitta lösningar, menar Inga Andersson i sin bok ”Samverkan för barn som behöver”. Man har då inga relationer till eller lojaliteter mot någon i personalgruppen vilket underlättar arbetet, menar hon vidare (Andersson, 1999).

Elevhälsa

På senare år har man bildat resursgrupper/elevvårdsteam på skolor. Dessa består t.ex. av psykologer, speciallärare, familjeterapeuter och socionomer. Gruppens uppgift är att hjälpa till med svåra elevvårdsärenden och förhindra att eleven i onödan tas ut från sin klass. Målen bör vara att ge stöd till lärare, elever och föräldrar, att stödja föräldrarna och få dem att använda sina resurser för att hjälpa sina barn i skolan samt att förebygga ev. institutions- eller familjehemsplaceringar genom att angripa problemet på ett tidigt stadium (Andersson, 1999).

METOD

SEMISTRUKTURERAD INTERVJU

Den kvalitativa forskningsintervjumetoden med bandinspelning valdes utifrån frågeställningen - Hur kan sociala problem uppmärksammas och förebyggas hos barn och ungdomar i grundskolan? Metoden valdes utifrån att den kvalitativa forskningsintervjun söker förstå världen ur den intervjuades synvinkel och erfarenheter (Kvale, 1997). Syftet med studien var att få verksamma socialpedagogers perspektiv på socialpedagogiskt och socialt arbete i grundskolan. I fokus var att få kunskap om hur sociala problem kan förebyggas hos barn/ungdomar i grundskolan, och att undersöka utvecklingsmöjligheter och nya framtida arbetssätt inom preventivt socialt arbete med barn/ungdomar i grundskolan. För att få den kunskap som kunde svara syftet och frågeställning så valdes den metod och ansats som var lämpligast som datainsamlingsmetod, det vill säga den kvalitativa semistrukturerade intervjun med bandinspelning.

Kvale (1997) beskriver att den kvalitativa forskningsintervjun har som mål att få nyanserade beskrivningar av olika kvalitativa aspekter av den intervjuades livsvärld, en bild av en mångsidig och kontroversiell mänsklig värld. Hartman (2004) beskriver att i den kvalitativa forskningsmetoden har livsvärlden företräde och den mening som individen eller en grupp individer knyter till sig själva och sin situation. Man försöker nå förståelse för den livsvärld individen eller en grupp individer har, det sätt de ser på sig själv och på sin relation till sin

omgivning (Hartman, 2004). En känslig genomförd intervju kan ge kunskaper som sedan kan utnyttjas till att förbättra människors situation (Kvale, 1997).

Utformandet av de frågor som vi ville ha svar på i vår undersökning bildade underlaget till den semistrukturerade intervjuguiden. Vi var intresserade av vissa teman i den intervjuades livsvärld i arbetet på skolan. När en viss mättnad av information från respondenterna uppstod så gjordes inga fler intervjuer. Sju intervjupersoner bidrog till resultatet av undersökningen. De intervjuer vi genomförde utvecklades många gånger till att mer likna den ostrukturerade intervjun där den intervjuade mer fritt fick utveckla sina idéer, tankar och erfarenheter utifrån vad de tyckte var viktigt. Detta utgjorde ingen motsats, utan var snarare ett viktigt komplement till de ställda intervjufrågorna för att upptäcka eventuella fynd.

Kvale (1997) beskriver att den kvalitativa forskningsintervjun är halvstrukturerad, det vill säga varken ett öppet samtal eller ett fast frågeformulär som man ska hålla sig till. Den kvalitativa forskningsintervjun är fokuserad på vissa teman i den intervjuades livsvärld. Intervjun genomförs enligt en intervjuguide som koncentrerar sig till vissa teman som kan omfatta förslag till frågor (Kvale, 1997). De frågor vi utgick från i intervjun var de som kunde ge svar på vår frågeställning och syftet med undersökningen. Vi arbetade efter en intervjuguide som var semistrukturerad. Enligt Denscombe (2000) används semistrukturerade intervjuer för att utforska ämnen och frågor som man vill ha besvarat. Samtidigt ska man i intervjun vara flexibel med ordningsföljden av intervjufrågorna och låta respondenten fritt få utveckla sina tankar och idéer. Den ostrukturerade intervjun har som regel mer fokus på upptäckt än kontroll i intervjusituationen säger Denscombe (Denscombe, 2000).

Den kvalitativa forskningsintervjun är en mellanmänsklig situation och ett samspel mellan två människor. Intervjuaren bör vara medveten om den mellanmänskliga dynamiken och ta hänsyn till den i intervjusituationen. I den kvalitativa forskningsintervjun byggs kunskap upp genom ett samspel, med ett utbyte av synpunkter, mellan två personer som samtalar om ett ämne av gemensamt intresse. Detta kan vara en styrka i den kvalitativa forskningsintervjun om intervjun är präglad av positiva känslor som intellektuell nyfikenhet och ömsesidig respekt (Kvale, 1997).

Intervjuaren ska visa öppenhet för nya och oväntade fenomen genom att vara nyfiken och lyhörd för vad som sägs och vara kritiskt medveten om sina egen tolkning och förförståelse. Den kvalitativa intervjun söker beskriva och förstå meningen hos de centrala temana i den intervjuades livsvärld. En kvalitativ forskningsintervju söker utnyttja intervjuarens förmåga att fånga det efterforskande temats alla nyanser och dimensioner. Beroende på intervjuarens känslighet för och kunskap om ämnet för intervjun så kan intervjun leda till olika resultat (Kvale, 1997).

URVAL

I kvalitativa undersökningar beskriver Hartman (2004) används ofta ett ändamålsenligt urval för att finna individer som kan ge den information och kunskap man är ute efter. Vi har valt att intervjua socialpedagoger som är verksamma inom grundskolor i Skåne. Socialpedagoger inom grundskolan, tror vi kan ha den erfarenhet och kunskap om barns och ungdomars hälsa och sociala utveckling som kan ge svar på frågeställningen. Socialpedagoger i skolan är ett homogent urval, det vill säga att urvalspersonerna är lika på så sätt att alla är socialpedagoger och verksamma i grundskolan med liknande arbetssätt, och alla med en socialpedagogisk utbildning. Socialpedagogens bidrag av kunskap inom området kan utgöra en källa till kunskapsutvecklingen av socialt och socialpedagogiskt arbete i skolan och kan påverka en utveckling av skolan som institution.

Det första urvalet av intervjupersonen gjordes genom ett snöbollsurval. Vi kände inte till någon verksam socialpedagog i skolan. Vi ringde samtliga kommuner i Skåne för att få en uppfattning om var och hur många socialpedagoger som var verksamma inom grundskolan utifrån kommunens register. Därifrån valde vi vår första intervjuperson. Urvalet av de återstående sex intervjupersonerna gjordes utifrån maximal variation av arbetsinriktning, kön och med olika åldersgrupper som socialpedagogen arbetade med. Tanken med detta urvalssätt var att vi ville nå bred förståelse genom så många olika uppfattningar som möjligt för undersökningen och som kunde bidra med kunskaper både genom likheter och i skillnader (Hartman, 2004).

Efter telefonkontakt så skickades informationsbrev, medgivandeblankett och intervjuguide. De som svarade att de ville bli intervjuade efter att de fått informationen som skickats till dem

bokades för intervju. Inget bortfall skedde från telefonkontakt, utskick eller intervju och alla gav sitt medgivande för att bli intervjuade i undersökningen.

GENOMFÖRANDE

Den empiriska datainsamlingen har gjorts genom intervjuer med bandinspelning som sedan av båda författarna har transkriberats till text. Intervjuerna har alla gjorts på skolan i ett avskilt rum. Intervjuerna varade cirka 1-2 timmar. Inför intervjun var fokus på att etablera en bra kontakt för att kvaliteten på intervjun skulle bli så bra som möjligt. Vissa intervjupersoner behövde mer tid än andra för att känna sig trygga inför intervjun. I kontaktskapandet inför intervjun tittade vi runt i verksamheten, drack kaffe och pratade om undersökningen m.m. Den inledande frågan som alla respondenter fick inför intervjun var att berätta vad de arbetat med tidigare och hur de hamnat på den nuvarande skolan. De fick också svara på vad de först tänkte när de fick höra talas om ämnet för intervjun. Denna inledning gav en naturlig ingång till själva undersökningsområdet.

Bandspelare användes i samtliga intervjuer, endast en intervjuperson kände sig obekvämd av att den användes, men tyckte efter ett tag att det var okej. Samtliga intervjuer skedde i ett avgränsat rum, i en lugn miljö, där vi var ensamma. Inga ljud störde bandupptagningen så att det inte tydligt framgick vad som sades på bandet.

Under intervjun fick respondenterna berätta fritt om sitt yrke och hur de arbetade för att mot slutet av intervjun svara på mer specifika frågor. Under intervjun försöktes, i den mån det var lämpligt, att be om förtydligande. Respondenterna fick under intervjun möjlighet att rätta felaktiga uppfattningar av det som sades under intervjun, så kallat dialogisk validering. Vid slutet av intervjun fick informanterna frågan om det var något de skulle vilja ändra på eller lägga till till intervjun, av betydelse för det socialpedagogiska arbetet. Efter intervjun upplystes respondenten om att de gick bra att ringa om de kom på något de ville lägga till eller ändra på. När intervjun transkriberats till utskrift fick respondenterna möjlighet att korrigera missuppfattningar och göra förtydliganden. De flesta respondenter gjorde mindre ändringar. Utskriften från intervjun skulle godkännas av respondenterna innan bearbetning och analys gjordes. Alla gav sitt samtycke.

Efter de två första intervjuerna gick vi författare igenom intervjuerna för att se vad som stack ut och var nytt, och som vi ville fokusera på inför kommande intervju. Genomgången av intervjuerna lade en ny grund för de nästkommande intervjuerna. Samma procedur upprepades tills den sista intervjun var genomförd. Någon större förändring av vår frågeställning och syfte gjordes inte under denna process. Vi kände att vi var rätt på det från början, men att vi valde att se djupare på vissa fenomen som belystes under intervjuerna. En viss mättnad av information kopplat till syftet och frågeställningen uppstod efter ca fem intervjuer. Det slutliga antalet intervjuer blev sju.

Vid transkriberingen skrevs allt ner från intervjuerna som var relevant för ämnet, det enda som inte skrevs ner var upprepningar och det som låg utanför ämnet för intervjun. Överflödiga ord som används i talspråket togs också bort.

Vid varje intervju var vi på socialpedagogens arbetsplats i ett avskilt rum. Intervjuerna med socialpedagogerna genomfördes när eleverna inte var på skolan. Alla intervjuer genomfördes i en lugn miljö och utan tidspress. Under intervjun fick respondenterna beskriva sin arbetsmiljö och arbetsplats och hur de arbetade där. Tanken bakom det var att få information som kunde vara viktig. Efter varje intervju frågades intervjupersonerna om hur intervjun upplevdes. Samtliga tyckte att intervjun var bra. Efter intervjun spelades vi in vår egen upplevelse av intervjun. Stämningen och samspelet i intervjun var det centrala som belystes, men även tiden, platsen, lokalen och övrigt som kan ha påverkat intervjun.

ANALYSFÖRFARANDET

Datamaterialet analyserades efter att vi samlat in allt datamaterial. I kvalitativa undersökningar, beskriver Hartman (2004), är det första steget i analysen att reducera materialet genom att kategorisera det, det vill säga att koda materialet. Det andra steget är att tolka materialet genom att söka den mening som finns i det man undersökt. Förståelse uppnås genom tolkning, vilket är slutpunkten för undersökningen (Hartman, 2004).

Materialet transkriberas först till text. Vi författare läste därefter båda igenom materialet tillsammans i sin helhet tills en god överblick uppnåddes. Vi gick sedan igenom texten och markerade text och nyckelord som var relevant för frågeställningen. Hartman (2004) beskriver

att de begrepp man är intresserad av styrs i första hand av den fråga man från början satt upp men också av de begrepp som är mest framträdande och att de verkar vara en viktig del i de intervjuades beskrivningar. Analysen gjordes sedan vågrät, genom att alla intervjuer analyserades samtidigt. Vi grupperade och sorterade sedan citat, nyckelmeningar och nyckelord utifrån olika övergripande teman som blev tydliga utifrån svaren. Vi tog ett tema i taget och sorterade allt som hörde till just det temat. Hartman (2004) beskriver att efter man funnit de begrepp man är ute efter så ska de kategoriseras genom att man för samman begrepp som handlar om samma sak.

En av de utvalda kategorierna är huvudkategorin beskriver Hartman (2004). Huvudkategorin är den kategori som är viktigast för intervjupersonerna och alla andra kategorier ska ha en relation till huvudkategorin (Hartman, 2004). Vi skrev om det tematiserade materialet med egna ord med intervjumaterialet som utgångspunkt. Citat togs med för att ge konkreta exempel och för att belysa temats innehåll. Detta var behandlingen av analysen för det slutliga resultatet. Genom strukturering och komprimering av intervjumaterialet i olika teman fördes resultatet upp på en mer övergripande nivå. Det vi ville belysa i resultatet, och visa på, var likheter och skillnader som framkom ur intervjumaterialet.

RELIABILITETEN OCH VALIDITETEN I UNDERSÖKNINGEN

Forskningsprocessen har dokumenterats under arbetes gång, vilket är kriteriet för tillförlitlighet, enligt Denscombe (2000). Kriteriet för validitet är något mer komplext, enligt Denscombe (2000). Slutsatserna i undersökningen ska ge rättvisa till det undersökta fenomenet och forskaren ska kunna erkänna att det är en process av ömsesidig påverkan i intervjusituationen, och att detta påverkar resultatet. Bra intervjuer säger Kvale (1997) kräver både sakkunskap i intervjusituationen och i ämnet för undersökningen. Motiveringen i urvalet av intervjupersoner utifrån syftet ska vara tydligt beskriven. Triangulering ökar validiteten i undersökningen. Resultatet och slutsatserna ska jämföras med existerande kunskaper inom området om slutsatserna ska vara överförbara till andra situationer. (Denscombe, 2000) Den forskningsprocess vi genomförde kan beskrivas utifrån den analytiska induktionens tre faser, planerings-, insamlings- och analysfasen. (Hartman, 2004) Först formulerade vi frågor och syfte utifrån generella teorier i litteraturen som vi läste in oss på, och som vi ville att undersökningen

skulle ge svar på. Vår teoretiska bakgrund till undersökningen var grunden till den fortsatta undersökningen. En klar problemformulering med tydlig avgränsning är viktigt, säger Hartman (2004), för att resten av undersökningen skall ges den rätta riktningen. Den fråga vi kom fram till styrde hela den fortsatta undersökningen fram till analysen.

Den analysmetod vi använde var meningskoncentrering, det vill säga att intervjupersonernas uttryck formulerades mer koncist. Citat kopplades till vart tema där både likheter och skillnader belystes. Empirin har en narrativ struktur, det vill säga att temana är organiserade tidsligt och socialt för att skapa en läsvänlighet utifrån förståelse och mening (Kvale, 1997). Vid den slutliga analysen av empirin och skrevs texten om i presens och tredje person.

OM OSS FÖRFATTARE OCH VÅR FÖRFÖRSTÅELSE

Vi författare är båda studenter på Högskolan Kristianstad - Sociala omsorgsprogrammet 140 poäng med inriktningen socialpedagogik. Vi är nu inne på vår sjunde och sista termin. Vi arbetar båda för närvarande inom socialt arbete och har tidigare erfarenhet av socialt arbete i olika former, bl. a. på skola.

ETISKA ÖVERVÄGANDEN

Vi övervägde alternativet att intervjua ungdomar i skolan om hur sociala problem kunde lösas. Men istället för att intervjua elever som har det svårt i skolan valde vi att intervjua verksamma socialpedagoger i skolan. Vi utgick ifrån att socialpedagogerna lever nära ungdomarna och att de tillsammans har en bred kunskap och erfarenhet om ämnet för undersökningen. Vi tror dessutom att socialpedagogerna kan bidra till unga människors sociala utveckling inom skolan. Socialpedagogens bidrag till kunskapsutvecklingen av socialt och socialpedagogiskt arbete i skolan kan påverka en utveckling av hela skolverksamheten.

Det är av stor vikt att de intervjuade kan se det positiva med en undersökning som bygger utvecklingsmöjligheter och nya framtida arbetssätt i preventivt arbete. Intervjun ska inte vara granskande för att bevisa okompetens eller väcka frågor som skuld, utan ska vara fokuserad på framtidsmöjligheter. Därför är samarbete och en god kontakt i intervjun av betydelse.

Vi har, genom att skicka informationsbrev och medgivandeblankett för underskrift, uppnått informerat samtycke till deltagandet. Samtliga gav sitt skriftliga medgivande. Intervjupersonerna har fått information om undersökningens syfte, hur den är upplagd, risker och fördelar med deltagande. Intervjuguiden med de olika frågeområdena för intervjun fick samtliga respondenter minst två dagar innan intervjun.

Frivillighet att delta i undersökningen och möjlighet att avbryta intervjun, utan konsekvenser, har vi informerat om. Vidare har respondenterna informerats om att all information behandlas konfidentiellt och att all data avkodas före publicering.

Konfidentialitet har vi uppnått genom att det bara är respondenten och vi författare som vet vad respondenten har sagt och vem hon/han är. Bandinspelningarna och övrigt material som berör respondenten förvaras skyddat från obehöriga hemma hos Roger under arbetets gång. Allt material om och från respondenterna ska förstöras när uppsatsen är klar. Se bilagor om informerat samtycke, intervjuguide och information om studien.

METODDISKUSSION

Andra tänkbara sätt att för att få svar på vår frågeställning hade kunnat vara att göra en longitudinell studie, som fallstudien, där individen eller gruppen intervjuas, mäts mer än en gång. Andra alternativa metoder än intervju är t.ex. observation av en skolklass, lärare, socialpedagog eller via aktionsforskning där forskaren i samverkan med andra aktörer genomför en förändring på t.ex. arbetsplatsen. Dessa olika metoder skulle ha varit av intresse och ha kunnat bidra till andra berikande synsätt. Det hade även varit intressant att inhämta andra berörda individers syn som skulle kunna bidra till att utveckla det sociala arbetet inom skolan. De tilltänka är då elever, föräldrar, elevhälsoteam, lärare, rektorer, socialtjänsten och politiker etc. Listan på dem som kan påverka det sociala arbetet inom skolan kan säkert göras längre. Vi hoppas att dessa olika yrkesgrupper finner undersökningen intressant och att undersökningen kan bidra till ett nytt perspektiv samt att teorierna är tillämpbara i det praktiska utformandet av den sociala utvecklingen för barnen/ungdomarna i skolan. Analys har gjorts utifrån hur man kan arbeta hälsofrämjande på olika nivåer, hur man tidigt kan upptäcka hälsorisker och hur ett aktivt förebyggande hälsoarbete kan utformas enligt primärprevention.

PRESENTATION AV INTERVJUPERSONER

Socialpedagoger/Socionomer i skolan

Intervjuperson 1

Kvinna

Storstad

Åldersinriktning: åk 1-9

Anställd av socialkontoret

Intervjuperson 2

Kvinna

Storstad

Åldersinriktning: åk 6-9

Skoldagshemsverksamhet i skolan

Intervjuperson 3

Man

Mindre kommun

Åldersinriktning: F-6

Intervjuperson 4

Man

Storstad

Åldersinriktning: åk 3-6

Skoldagshemsverksamhet i skolan

Intervjuperson 5

Man

Storstad

Åldersinriktning: åk 7-9

Intervjuperson 6

Kvinna

Storstad

Åldersinriktning: åk 1-6

Intervjuperson 7

Kvinna

Storstad

Åldersinriktning: åk 6-9

RESULTAT

1 SOCIALPEDAGOGIK I SKOLAN

1.1 NÄRMILJÖN VISAR SIG I SKOLAN

Närmiljön speglar klimatet på skolan. Några nämner att de i skolans närområde finns ett högt antal invandrare och ett högt antal invånare från arbetarklassen och lägre medelklassen. En av intervjupersonerna beskriver området kring ”sin” skola som ett område som är speciellt svårt för tjejerna. I det området finns ett stort antal ensamstående kvinnor med många barn och familjer som har det svårt ekonomiskt. Många är inflyttade från andra delar av landet och har därför inte sin släkt i närheten. Problemen i området är bland annat låga debutåldrar både när det gäller alkoholkonsumtion, sex och barnafödande. Stereotypa könsroller och en kvinnosyn som säger att tjejer inte är lika bra som killar är ett problem som bidrar till att tjejerna utsätter sig för risker.

”Området här gör att tjejerna får det väldigt tufft, de elever som går här bor i området. Detta är ett område som befolkas av arbetare, lägre medelklass, med mycket ensamstående mödrar med många barn. Det är många som har det svårt rent ekonomiskt. Förutom det finns det en väldigt traditionell syn på det manliga och kvinnliga här.”

Här är det viktigt att arbeta med värdegrunder. Lära tjejerna att se sig själva på ett annat sätt, få dem att inse att de kan göra något annat, prata med dem och diskutera andra lösningar. I tjejgrupper t.ex. kan man ta upp vad de kan göra istället för att bli med barn redan i 15-16-års ålder. Det borde finnas fler socialpedagoger i områden som dessa.

1.2 BARNES OCH UNGDOMARS BEHOV

Barn behöver bli förstådda, respekterade och bekräftade, menar samtliga intervjupersoner. De behöver också bli stärkta i sin självkänsla och de behöver bli sedda. Barns behov av att känna tillit och trygghet är ord som ofta nämns i intervjuerna. Många av barnen har svårt att känna tillit till vuxna, socialpedagogens roll är att ge dem den tid och den trygghet som behövs för att de ska kunna känna tillit. Socialpedagogerna har ett stort ansvar här, men också större möjlighet än någon annan personal på skolan att tillgodose behoven. Socialpedagogen finns med ute i

rasthallar, på skolgårdar och är tillgänglig för eleverna under större delen av dagen. De har då möjlighet att ta tag i saker här och nu, direkt med barnet, eftersom de arbetar ute i verksamheten. Det kan t.ex. gälla skolk. Socialpedagogen har möjlighet att handgripligen se till att barnen kommer till sina lektioner. Oerhört viktigt i detta sammanhang är kontinuiteten, menar intervjupersonerna

”Bara att bli sedd kan göra väldigt mycket. Känner man sig osynlig eller att folk skiter i om jag finns eller vad gör eller att man redan är dömd på förhand eller så, då är det mycket större risk att man hamnar snett. Men också att man vågar ta för sig och vågar ifrågasätta saker att man känner att man är viktig och det jag känner och säger är betydelsefullt.”

Socialpedagogen ska fungera som en förebild, säger fyra av intervjupersonerna, lära barnen att fungera socialt och lära dem att kommunicera på ett fungerande sätt, genom att vara en förebild. Barnen behöver må bra och fungera socialt annars fungerar inte kunskapsinhämtningen. Att stärka barnen så att de vågar ta för sig, vågar reflektera över sin situation och vågar ifrågasätta är viktiga uppgifter. Det handlar mycket om att skuldbefria barnen, som en av intervjupersonerna uttryckte det.

”Man visar genom att själv vara en förebild hur man ska göra.”

De barn som inte mår bra har heller inget tålamod, man kan därför behöva arbeta individuellt med dem och coacha dem. Ett bra sätt att arbeta är att ta tillvara det som fungerar och stärka det, rikta in sig på sådant som eleven tycker är roligt och har intresse av, i första hand. Detta för att öka motivationen för skolarbete och för att stärka barnets självkänsla, uttrycker flertalet av intervjupersonerna. Att de känner att de klarar av något är jätte viktigt. Det är ett litet steg mot målet att alla ska klara sin skolgång, vilket också har stor betydelse för barnens framtid. Att få till stånd ett samarbete med föräldrarna är också av stor betydelse, de kan fungera som påminnare för eleven och de kan hjälpa till med att stärka barnet i sina framgångar.

”Jag hade en bild av hur man skulle jobba på skola men det blev en större utmaning än jag hade trott. Det var betydligt tuffare och svårigheten var inte barnen utan skolan som system. Den

personal som jobbar på skolan är ganska inkörd på ett spår och det är svårt att få dem att börja tänka socialt. Det är inte så många som säger det rakt ut men de flesta lärare har inställningen att vi ska jobba med undervisningen, även om det står i läroplanen och skollagen osv. att man ska jobba med den sociala biten också.”

1.3 MÖTET MELLAN OLIKA LIVSVÄRLDAR I SKOLAN

Det är oerhört viktigt att arbeta värderingsfritt, uttrycker tre av intervjupersonerna. I skolan möts många olika livsvärldar. Lärarna har sina, med pedagogiska mål, socialpedagogerna och kuratorerna har sina med sociala mål. Eleverna har sina, vilka kan se väldigt olika ut beroende på hemmiljö m.m. Föräldrar, rektorer, socialtjänst och andra som har samröre med skolan har också sina livsvärldar som sammanförs, på ett eller annat sätt, inom skolans ram. Inte minst skolan som organisation, med sina invanda rutiner utgör en livsvärld. Socialpedagogen kan ha en nyckelroll i detta eftersom det i deras roll ingår att ha kontakt med dem alla i någon form. Att hjälpa föräldrar att förstå skolan som system och dess syfte kan vara en uppgift för socialpedagoger. Lärare är, av förklarliga och traditionella skäl, mer intresserade av det pedagogiska arbetet. Att få dem att inse vikten av de sociala målen och handleda dem i det arbetet nämner fyra av intervjupersonerna som en svår, men viktig uppgift för socialpedagoger.

1.4 SOCIALPEDAGOGERS FUNKTION I SKOLAN

Som socialpedagog på skola finns det många sätt att arbeta på. En av intervjupersonerna uttryckte det så här: ”Så många socialpedagoger som det finns, så många olika sätt finns det att arbeta på.” På skolor finns det både pedagogiska och sociala mål. De sociala är, enligt intervju personerna, de som handlar om känslor, beteende och tankar, hur man förhåller sig till sin omgivning, hanterar konflikter osv. De sociala målen anser samtliga intervjupersoner är deras uppgift att arbeta med. Några av intervjupersonerna arbetar dessutom med de pedagogiska målen i form av individanpassad undervisning såsom skoldaghem på skolan och liknande. Ett viktigt mål är i detta sammanhang är att alla elever ska ha möjlighet att få godkända betyg. I detta ligger att få in elever på lektionerna, föra motiverande samtal med dem, att bry sig och stötta i förändringsprocesser.

”Det är de sociala målen som jag kan hjälpa till med, deras beteende. De pedagogiska målen lämnar jag till lärarna.”

Samtliga intervjupersoner uttrycker att relationen är viktig i deras arbete, oavsett hur man arbetar. Främst är relationen till elever viktig, men också relationen till lärare, rektorer och övrig skolpersonal. Socialpedagogens uppgift är att skapa relationer till elever och skolpersonal och hjälpa till att skapa fungerande relationer mellan andra.

”Att jobba som socialpedagog betyder att skapa förståelse för olikheter. Blir människor förstådda och bekräftade så mår de bättre, och mår man bra så har man lättare för att ta i tu med svårigheter. Vår roll är att vara en förebild när föräldrarna inte räcker till. Vi måste arbeta värderingsfritt även om det är mycket krävande.”

Bemötande och förhållningssätt är också några punkter som samtliga intervjupersoner har lagt stor vikt vid. Att bemöta eleverna på ett respektfullt sätt och att göra dem delaktiga i förändringsprocessen är viktigt för att nå bra resultat. Lösningssinriktat, salutogent förhållningssätt är något som alla använder sig av, två av intervjupersonerna arbetar strikt lösningssinriktat, helt efter modellen. En av intervjupersonerna nämner dessutom systemteori, en annan kognitiv korttidsterapi och en tredje KASAM som grund för sitt arbete. Att lyfta fram det de är bra på och det de tycker är roligt, och göra mer av det nämner flera av intervjupersonerna som viktigt.

Socialpedagogernas arbete med eleverna går ut på att informera och upplysa eleverna, resocialisera och återuppfostra dem. En av intervjupersonerna menar att de flesta av barnen har varit fungerande men någonstans på vägen, ofta när de börjar på högstadiet, börjar det gå snett. Då handlar det om att bryta den negativa spiralen och få eleven på rätt spår igen.

Det handlar då om att förstå hur eleven tänker, få eleven att reflektera över sitt beteende, förklara orsak och verkan och hjälpa till att hitta lösningar som passar för just den eleven.

Ett genuint engagemang från socialpedagogens sida, att få eleverna att känna trygghet och tillit är förutsättningar för ett lyckat arbete. Eleverna vet oftast själva vad som behöver göras, menar samtliga intervjupersoner, de behöver bara hjälp med hur de ska gå till väga.

”Det är att bryta något negativt och så börjar man om och lär in ett nytt beteende, eller egentligen plockar man fram något som redan finns där, ett beteende som egentligen inte alls är nytt. Inte för alla barnen i alla fall. Vissa kanske inte har varit där tidigare, men många har haft en fungerande skolgång och en fungerande situation socialt, på fritiden när de gick i fyran, femman, sexan och sjuan kanske. Men så har det hänt något i åttan och då gäller det att hitta tillbaka och bryta det negativa.”

Att komma till en skola och arbeta som socialpedagog innebär, enligt fem av intervjupersonerna, ensamhet och brist på givna arbetsuppgifter. Ofta får man bygga upp en verksamhet, enligt sina egna tankar om vad som behöver göras, på gott och ont. Det kan innebära att man har stora möjligheter att prova nya saker, göra annorlunda saker och skapa en skräddarsydd verksamhet utefter behoven på skolan. Detta kräver dock att man har en skolledning som är med på noterna.

Det finns ofta ett uppdämt behov av någon som tar tag i de ”sociala bitarna” i takt med de ökande sociala problemen i samhället, vilket innebär en stor arbetsbelastning. Det borde finnas minst två socialpedagoger på varje skola, inte minst för att man behöver ha någon att bolla med, menar sex av intervjupersonerna. Bristen på arbetsbeskrivning kan också innebära att övrig personal på skolan inte vet vilken funktion socialpedagogen har. Två av intervjupersonerna uttrycker risken för att man blir som en slasktratt, blir ålagd de arbetsuppgifter som ingen annan vill ta tag i, vare sig det handlar om socialpedagogiska uppgifter eller inte. Då gäller det att stå på sig. En av intervjupersonerna nämner i detta sammanhang livserfarenhet som en stor tillgång.

”Man är ganska ensam som socialpedagog. Man måste stå på sig för sitt. Man får prata och diskutera med lärarna för att få dem att förstå vad som behöver göras. Jag förstår lärarna också för de vill undervisa, de kommer inte hit för att lösa sociala problem.”

Det finns många arbetsuppgifter för socialpedagoger på skolor. Förutom individuellt arbete och gruppverksamheter med eleverna kan de fungera som handledare för lärare och övrig skolpersonal. Starta upp elevråd nämner tre av intervjupersonerna att de har gjort. Socialpedagoger har ofta en samlande funktion och fungerar som informationsbärare eftersom de florerar överallt och har kontakt med både elever, lärare, kurator, skolsköterska och övrig

personal. De håller också ofta i kontakten med socialtjänst och är ofta de som har mest kontakt med föräldrarna och fältgruppen m.m.

2 INDIVIDINRIKTAT ARBETE

2.1 INDIVIDUELLA SAMTAL

Individinriktat arbete innebär bl. a. individuella samtal med eleverna. Den lösningsinriktning som intervjupersonerna har innebär att samtalet ska göra en förändring, göra en skillnad. Detta är kanske en ganska vanlig inställning vid terapeutiska samtal, men lösningsinriktningen innebär dessutom att man ska göra eleven delaktig genom att man frågar hur de vill att det ska vara, hur de vill att det ska se ut när målet är nått. Eleverna sätter också sina egna mål, man förutsätter att de själva någonstans vet vad de behöver göra.

”Många ungdomar har det tufft idag. Mår man inte bra och inte känner sig trygg och har dåligt självförtroende då lär man sig inget. Då har man i första hand det att tänka på. Man behöver först jobba med det så man mår bättre och sen kan man ta tag i skolan. De behöver bli sedda, de behöver lugn och ro.”

Två av intervjupersonerna uttrycker att killar visar att något inte stämmer genom att vara utåtagerande medan tjejer i samma situation stannar hemma från skolan. De tysta barnen är svårare att nå fram till, menar de. Sätt att underlätta att nå fram till dem är t.ex. att alltid hälsa när man möter dem, även om de inte svarar. Att finnas till hands och visa att man bryr sig.

”Jag är lättillgänglig framförallt och då blir det preventivt arbete för då blir det inte de här stora sakerna innan något händer. Det är preventivt för mig, att finnas tillgänglig och att vara en vuxen som är tillgänglig framför allt.”

Att vara lättillgänglig innebär också att man har större möjlighet att göra tidiga upptäckter om att något inte står rätt till, man kan agera innan det blir för stort. Det är preventivt arbete. Genom att agera snabbt kan man bromsa upp och lugna ner processer som är på gång.

2.2 INDIVIDUELLT ANPASSAD UNDERVISNING

Två av de intervjuade arbetar på skoldaghem och det är främst här som den individuellt anpassade undervisningen på skolan finns. Specialpedagoger finns ju för att hjälpa till i klasserna men det är oftast inte socialpedagoger involverade i. Det är oftast de stökiga eleverna som får möjlighet att gå på skoldaghem, de tysta stör ju inte undervisningen på samma sätt. Det är lärarna som ansöker om att en elev ska få börja på skoldaghem.

”Vi kan lägga ner skolverksamheten en vecka eller två för att bara syssla med det de tycker är kul. Sedan lär han sig mer på en vecka än vad han annars hade gjort på tre veckor om han inte hade fått syssla med det han ville.”

På skoldaghem läggs ribban på elevernas nivå. Klasserna är små och möjligheten att bli sedd stor. Gemensamt för de elever som kommer hit är att de inte riktigt klarar sin skolgång. De grundläggande principerna på skoldaghemmen är, enligt intervjupersonerna, att man jobbar utefter elevens egna mål och att man gör saker som eleven tycker är roligt, de får syssla med det de vill. Sedan går det bättre i skolan. Den tid de lägger på att göra roliga saker tar de snabbt igen när de börjar med skolarbetet. Viktigt är också att relationen mellan elev och mentor finns kvar och jobbas upp. Det är oerhört viktigt att mentorn är med i processen och att han/hon ger eleven en ny chans att lyckas.

”Alla elever får sätta sina egna mål. Vi har ett förstasamtal med varje elev, målformulerar tillsammans med eleven. När du gått färdigt här vad är annorlunda då? Ofta blir svaret: Då kan jag gå tillbaka till min klass. Vad gör du då? Jag är lugnare, jag går på lektionerna, jag kan komma i tid. Det de säger är målet. Ofta har eleverna koll på vad de behöver de vet att de behöver komma i tid t.ex. Ofta har eleverna koll på vad de behöver de vet att de behöver komma i tid t.ex.”

Exempel på skoldaghem där eleven måste byta skola, komma till en annan miljö med andra kamrater och andra lärare för att sedan flyttas tillbaka igen (om det överhuvudtaget går), visar långt sämre resultat än om de får gå kvar på sin skola, behålla sina kamrater och sin mentor.

Så snart målen är uppfyllda, det kan t.ex. vara att relationer funkar och att eleven kan komma i tid, slussas eleven tillbaka till klassen. Ofta vill eleverna själv tillbaka till klassen när de känner sig mogna för det. Tiden på skoldaghemmet är ett slags andningshål, en tid för att reflektera. Självförtroendet ökar i takt med att de upplever att de klarar av saker.

3 GRUPPINRIKTAT ARBETE

3.1 LIVSKUNSKAP OCH VÄRDEGRUNDER

Livskunskap är ett ämne som numera ska finnas på schemat. Man tar fem minuter/vecka från de andra ämnena för att på så sätt få ihop 40 min. till ämnet livskunskap. Detta ämne är, enligt intervjupersonerna, ämnat att ge kunskaper inom det sociala perspektivet. Social kompetens, livskunskap, moral och sexualupplysning är exempel på sådant som man tar upp här. Tanken är att detta också ska leda till att stärka elevernas självkänsla, identitet och gruppkänsla. Värdegrundsarbete som också ingår i ämnet är viktigt inte minst pga. att vi lever i ett multikulturellt samhälle.

”Ett konkret sätt för oss att jobba med värdegrund var att ha ämnet livskunskap på schemat.”

SET (social, emotionell träning) är ett kognitivt program anpassat för att användas i skolan, som kan användas som hjälp i ämnet livskunskap. Socialpedagogens uppgift här kan vara att planera ämnen för undervisning och handleda lärare i ämnet.

”Tanken med detta var att tillföra det sociala perspektivet, social kompetens. Vi diskuterade andra saker än matte, svenska och engelska. Utan vi diskuterade livskunskap. Mycket om moral.”

Samtliga intervjupersoner nämner det sociala perspektivet, livskunskap och social kompetens som viktiga ämnen. Det krävs allt större kunskaper i social kompetens för att klara sig ute i samhället. Tre av intervjupersonerna lägger stor vikt vid värdegrundsarbete, en av dem uttalar att alla borde arbeta med värdegrunder. Det är så otroligt viktigt.

3.2 KOMPISSAMTAL OCH TJEJ- OCH KILLGRUPPER

”Alla blir verkligen sedda i dessa grupper i och med att man alltid har fokus på hur var och en har det, vad som har hänt idag och vad som är värdefullt. Där ser man också om det är något man behöver fånga upp. Det viktiga är att de blir sedda.”

Kompissamtal är mest riktat till de yngre barnen, att sitta stilla, lyssna och respektera den som har ordet är viktigt här. Värderingsövningar och samarbetsövningar ingår. Kompissamtal kan vara i helklass eller i mindre grupper. Tjej- och killgrupper, som är riktat till de lite äldre eleverna, har man däremot alltid i mindre grupper, exempelvis åtta elever och två handledare. Dessa grupper är det frivilligt att delta i och de är ofta på kvällstid.

”Ett sätt för mej att arbeta förebyggande är genom kompissamtal. Kompissamtal är ett sätt att bedriva samtal med klassen och läraren. Förebyggande är också att samtal om missbruk, visa mobbingfilmer och diskussioner om mobbing.”

Syftet med grupperna är att eleverna ska få en inblick i vad som väntar dem i livet, en träning för livet som en intervjuperson uttryckte det. Medvetandegöra uttryckte en annan. Att lyfta fram de som är tysta och att öka självkänslan och självförtroendet hos samtliga är viktiga ingredienser som fyra av intervjupersonerna uppmärksammade. Olika teman behandlas vid var gruppsammankomst. Gruppmedlemmarna kommer fram dessa tillsammans med handledaren. Övningar i att våga ta plats och få komma till tals ingår. Att få en förståelse för varandras olikheter är ett syfte, därför är det bra att ha blandade grupper, svenska och invandrare med olika bakgrund och hemförhållanden. Andra syften är att integrera och lära känna, att respektera varandra trots olikheter. Sist men inte minst att bli sedd, alla blir sedda i dessa små grupper.

”Allt arbete jag gör är egentligen förebyggande men framförallt hör kill- och tjejgrupper till den förebyggande delen av mitt arbete. Detta gör jag ofta i årskurs fem och sex därför att jag tycker att de behöver lite mer av kill- och tjejsnack och samarbetsövningar.

Värderingsövningar att prata om alkohol, narkotika och tobak, samlevnad är också viktigt för att de ska få en uppfattning om vad som väntar dem i livet. Dialogen är det viktiga.”

3.3 ELEVRÅD OCH ELEVSAMVERKAN

Elevråd är ett viktigt förebyggande arbete, det gör eleverna mer aktiva och ansvarstagande. Fyra av intervjupersonerna tar upp att elevråd är ett sätt för eleverna att kunna påverka både sin egen roll och närmiljön. Detta är ett viktigt socialt arbete, menar de, som innebär ett demokratiskt samarbete i skolan. Eleverna lär sig att framföra önskemål om förändring på ett sätt som går fram hos mottagaren. De får också vara med på möten med ledningen och vid anställningsintervjuer, vilket inspirerar och stärker eleverna.

3.4 MOBBINGTEAM

Mobbingteam finns på de flesta skolor. Dessa team består av vuxna på skolan som har till uppgift att förebygga och motverka mobbing och samarbeta kring detta. Oftast ingår socialpedagogen på skolan i denna grupp. Enligt två intervjupersoner är det viktigt att vara med ute bland eleverna på rasterna för att fånga upp mobbingtendenser på ett tidigt stadium. Små enheter är i detta avseende att föredra eftersom det då är lättare att fånga upp så att inga barn slinker igenom. En av intervjupersonerna nämner Farsta-modellen som ett sätt att handskas med mobbing, denna innebär att man har enskilda samtal med dels den utsatta och dels den som utsätter. Därefter har man uppföljningssamtal. Allt efter en strikt utformad modell för samtalen.

3.5 KAMRATSTÖDJARE

Syftet med kamratstödjare är att stödja de svaga och utsatta. Någon eller några i klassen blir utsedda till uppgiften. Kamratstödjarna har en annan inblick i vad som händer på skolan och kan därför vara ett viktigt led i antimobbingarbetet. De kan fungera som en informationskälla och snappa ämnen som sedan kan tas upp till diskussion. En av intervjupersonerna påpekar dock en risk med denna typ av verksamhet och uttrycker det som en paradoxal verksamhet. Detta med tanke på att syftet är att stödja svaga och utsatta, men det finns risk att det blir en tjallarverksamhet.

4 SAMVERKAN OCH SAMARBETE

4.1 SAMVERKAN MED LEDNINGEN

”Det är svårt att bedriva socialt arbete på en skola där ledningen inte förstår vad man gör”,

säger en av intervjupersonerna. Det underlättar betydligt att ha en rektor som har ett socialt tänk, säger en annan. Att ledningen är med på noterna är en förutsättning för att man ska kunna göra ett bra jobb. En ledning som inser att sociala biten är lika viktig som den pedagogiska. Så är det inte alltid trots att det står i skollagen.

4.2 FÖRÄLDRASAMVERKAN

Samtliga intervjupersoner benämner föräldrasamverkan som ett mycket viktigt inslag i det sociala arbetet med barn och ungdomar inte minst i skolan. Föräldrarna är jätteviktiga. Vi ligger långt efter när det gäller föräldrasamverkan säger någon. Föräldrarna är en resurs i arbetet med barn. De vet vad som är bäst för deras barn.

”Föräldrautbildning och föräldrasamverkan är sätt att arbeta socialt. Föräldrarna är ett stort och viktigt område, de är jätteviktiga i arbetet med barnen.”

Många föräldrar behöver stöd i sin föräldraroll, det är preventivt arbete att stärka föräldrarna och hjälpa dem att hantera sina egna problem. Föräldrarna är och ska också vara de viktigaste personerna för barnen. En nära relation till föräldrar från skolans sida är viktig, tyvärr hinner oftast inte lärarna med den biten, därför är det önskvärt att socialpedagoger kan träda in och hjälpa till med den biten, de har en mycket friare yrkesroll.

”Föräldrarnas behov av bekräftelse och få stöd i sin föräldraroll, att bli påmind om att barnet behöver göra läxan är behov som behöver tillfredsställas för att både barn och föräldrar ska må bra.”

Som exempel på föräldrautbildning och föräldragrupper kan nämnas Cope och Incredible years. Dessa program används vanligen på BUP och inom socialtjänsten men kan med fördel användas på skolor istället, för att minska stigmatisering. En av intervjupersonerna bedriver en föräldragrupp i samarbete med en från fältgruppen. Här har föräldrarna möjlighet att prata med andra föräldrar. I dessa gruppers gemensamma erfarenheter finns svaren på de flesta frågor som kommer upp angående föräldraskap och vad man kan göra för att hjälpa sitt barn.

De intervjuade socialpedagogerna arbetar alla med föräldrasamverkan på något sätt. I allt socialt arbete med barn är det viktigt att ha föräldrarnas samtycke. En annan viktig uppgift är att avdramatisera hjälpinsatser och förklara att verksamheterna går ut på att hjälpa, inte stjälpa eller kontrollera.

”Jag kommer att hålla i Cope-utbildning med föräldrar. The Community Parent educationprogram är en föräldrautbildning som pågår tio gånger ungefär. Där kommer jag tillsammans med en kille från fältgruppen att hålla i den och vara gruppleadare.”

Föräldrarådet är en förening som föräldrar själva håller i, det finns ingen inblandning från skolans håll. Dessa grupper, menar en av intervjupersonerna, fungerar bättre än föräldramöten eftersom de själva håller i det. Syftet med föräldraråd är att få föräldrar delaktiga och känna att de kan påverka skolan.

4.3 SAMVERKAN SKOLAN OCH ANDRA ORGANISATIONER

4.3.1 BUP

Tre av intervjupersonerna önskar ett bättre samarbete med BUP. De menar att det skulle gagna eleverna och underlätta arbetet med barnen. Ofta upptäcker socialpedagogen relativt tidigt att något håller på att gå snett med en elev, men tyvärr tar inte BUP tag i det, trots vädjan från socialpedagogen, förrän läget har blivit akut. Tidig upptäckt och tidiga insatser är viktiga för att barnen/ungdomarna inte ska hinna få en identitet som t.ex. missbrukare eller självskadare.

”Ju tidigare upptäckt desto tidigare insatser desto bättre. Och där ser jag egentligen bara min roll som den som upptäcker. Däremot hade ett samarbete med BUP kunnat underlätta så mycket. Om jag upptäcker och kan slussa över snabbt och det är någon som tar emot på andra sidan.”

4.3.2 SOCIALTJÄNST

Samarbete med socialtjänst förekommer alltid i skolor i och med anmälningsplikten. Fyra av intervjupersonerna menar att samverkan mellan skola och socialtjänst fungerar dåligt. Skolan har anmälningsplikt, men socialförvaltningen är dålig på att ge tillbaka. Ett tätt samarbete är viktigt, så att det inte går för lång tid innan de ingriper. Den nya sekretesslagen har försvårat samarbetet säger tre av intervjupersonerna. Lagstiftningen befrämjar inte samverkan.

”Vi har ju anmälningsplikt, men ibland så när man har anmält någonting, så är de inte så snabba på att återge någonting. Hur går det här? Jag skulle vilja ha ännu tätare kontakt med soc., för att de ska förstå allvaret i problemen, så att de inte låter det gå för långt innan de ingriper.”

4.3.3 FÄLTGRUPPER

”Fältgruppen är den rörliga delen av soc.”, säger en av intervjupersonerna. ”De har strikt sekretess men jag kan berätta för dem. Om de har information så kan de arbeta med familjen i tid.” Tidiga insatser kan förhindra dramatiska omhändertaganden. Ett fungerande samarbete med fältgruppen, socialförvaltningen och skolan ger ett bra helhetsgrepp. Fältgruppen känner alla barnen och är populära bland dem, om de visar att vi samarbetar och är till för barnens skull så kan det underlätta arbetet med barnen, menar en av intervjupersonerna.

4.3.4 SSP – SKOLA, SOCIALTJÄNST OCH POLIS

SSP är ett gränsöverskridande samarbete som har visat sig ge positiva resultat, säger en av intervjupersonerna. Representanter från de tre medverkande enheterna träffas 3ggr/termin för att utveckla former för samverkan och bestämma vem som ska göra vad. Därefter har man uppföljning. Det är bra att veta vem man ska kontakta när det händer något och att ha ett ansikte på den personen, menar en av socialpedagogerna i intervjun.

4.4 SAMVERKAN INOM SKOLAN

4.4.1 SOCIALTJÄNST INOM SKOLAN

”Min uppgift är främst att fungera som länk mellan skolan och socialtjänsten. Socialtjänsten i skolan var en ny form att arbeta på som vi startade med för tre år sen. Man såg ett ökat behov av samarbete mellan socialtjänst och skola, eftersom det inte alltid har funkat med att skolan kommer till socialtjänsten så var tanken att då får väl soc. komma till skolan. Syftet var att det skulle vara mer förebyggande med främst gruppverksamheter, inte så mycket individuella interventioner.”

En av intervjupersonerna är anställd av socialförvaltningen för att arbeta i skolan. Detta är ett nytt sätt att arbeta och det har blivit aktuellt i och med det ökade behovet av samarbete mellan skolan och socialförvaltningen. Uppgiften på skolan är främst förebyggande och liknar i stora drag det arbete som de övriga intervjupersonerna utför. Skillnaden är att man är anställd av socialförvaltningen istället för av skolan. Detta innebär att man går under socialförvaltningens sekretessbestämmelser, vilket kan vara en nackdel i samtal med övrig skolpersonal. Däremot är det en fördel att man kan ta upp relevanta ärenden med utredare och därigenom underlätta samarbetet. Att ha större insyn i varandras verksamheter ger en mer avslappnad relation.

4.4.2 HANLEDNING AV LÄRARE

Att handleda lärare bl. a. i värdegrundsarbetet tillhör en av socialpedagogernas uppgifter. Lärarna kan också använda socialpedagogen som bollplank för att få nya infallsvinklar och diskutera upplevda problem med elever. Socialpedagogen kan hjälpa till att bryta negativa spiraler genom att få lärarna att se det positiva både hos elever och i processer. Socialpedagogen kan också få lärarna att reflektera över sin roll.

”Det finns lärare som brinner så mycket så att de lägger en lördag på att åka tio mil för att se en av sina elever spela fotboll. Men du kan ju tro att han gör en vinst. Han gör en enorm vinst, om han gör så med den busigaste, tuffaste, coolaste eleven så har han hela klassen sedan. Och

samma sak för mig, man får lägga ner rätt mycket kraft i början för att skapa en relation men sedan är det också lättare att jobba.”

”En bra lärare kännetecknas av att det är en lärare som reflekterar över sig själv och sitt beteende som lärare.”

4.4.3 ELEVVÄLSAN OCH RESURSTEAM

Elevhälsoarbetet innefattar både miljö och hälsa. Ett elevhälsoteam kan bestå av kurator, skolsköterska och socialpedagog, vilket ger ett vitt perspektiv. Det är viktigt för att ingen ska falla genom nätet. När ett problem upptäcks eller när en lärare signalerar om att någonting behöver göras tar teamet upp det på sitt möte och tillkallar de som behövs för att hitta en lösning. Ett symptom på att det inte står rätt till är t.ex. hög frånvaro.

”Det som är viktigt att tänka på i arbetet är att inte skuldbelägga utan istället få eleven att växa i att veta att de handlar rätt istället.”

5 ORGANISATIONSINRIKTAT ARBETE

5.1 LEDARSKAP OCH KULTUR

”Det är svårt att bedriva socialt arbete på en skola där ledningen inte förstår vad man gör”,

säger en av intervjupersonerna. Det underlättar betydligt att ha en rektor som har ett socialt tänk, säger en annan. Att ledningen är med på noterna är en förutsättning för att man ska kunna göra ett bra jobb. En ledning som inser att sociala biten är lika viktig som den pedagogiska. Så är det inte alltid trots att det står i skollagen.

”Rektorn är också nyanställd och har ett socialt tänk och många visioner. Hon brukar ofta säga att det är lika viktigt att ha MVG i social kompetens som att ha MVG i matte. För det ena utan det andra funkar inte.”

6 SOCIALPEDAGOGENS UTVECKLING

6.1 EGEN HANDELEDNING

Att socialpedagoger på skola får egen handledning är av stort värde, inte minst med tanke på dels att de arbetar med människor, dels att de är ensamma i sin yrkesroll samt att de som tidigare nämnts har en diffus yrkesroll. Alla människor har behov av att bli sedda och bekräftade. Det är viktigt att ha bra handledning för att orka. Extern handledning förordar några av intervjupersonerna. *”Någon som har utanförögon och hittar nya perspektiv.”*

”Man tar på sig allt möjligt, man får härbärgera ganska mycket. Lärares frustration, elevers frustration och ilska och sorg och allt vad det är, som man inte riktigt vet var man ska göra av. På ett sätt diskuterar man med kolleger om det, specialpedagoger har jag haft många diskussioner med, jag rådfrågar kuratorer, men det är så nyttigt att ha någon utifrån. Någon som handleder dig strukturerat.”

7 DRÖMMAR OCH FRAMTIDSVISIONER

7.1 FLER SOM ARBETAR SOCIALT I SKOLAN

Samtliga intervjupersoner efterlyser fler socialpedagoger som arbetar med socialt arbete i skolor. *”Fler stationära socialpedagoger istället för dyrbara projekt som oftast inte leder någonstans.”*, *”En socialpedagog i varje klass.”*, *”Ett team av socialpedagoger på stora skolor.”*, *”Både manliga och kvinnliga”* lyder några av uttalandena.

”Fler socialpedagoger i skolorna istället för att satsa på projekt. Det skulle behövas att sättas in mycket mer förebyggande åtgärder.”

Fler socialpedagoger skulle, enligt intervjupersonerna, kunna bidra till:

Att man har någon att reflektera med. Risken att falla in i skolans värld och sluta jobba socialpedagogiskt skulle minska. Färre konflikter på skolan. Alla skulle fångas upp och alla skulle bli sedda.

7.2 EN SKOLA UTIFRÅN ELEVENS BEHOV

”Hela skolväsendet borde tänka om och göra skolan anpassad till barnen.” Skolarbetet skulle bedrivas utifrån barnens behov och bli en organisation som befrämjar de som har det sämst. Det är viktigare med social kompetens idag än det har varit tidigare, därför borde man värdera andra kunskaper högre än ren faktainläring i skolan.

”Om du behöver extra tid att lära dig en sak så ska du få det. Det är inte klockan som ska styra det.”

”Det vore bättre om lärarna fick lära barnen det som de har en chans att lyckas med. För alla klarar inte samma saker och då känner de sig misslyckade. Hela skolväsendet borde tänka om. En större anpassning till barnet, utgå från dem och skapa förutsättningarna för dem. Barn är så väldigt olika.”

7.3 UTBILDNING OCH KOMPETENSUTVECKLING

Socialt arbete i skolan som en egen gren i utbildningen, nämner tre av intervjupersonerna, kunde vara en bra utveckling, eftersom arbetet på skola är ganska speciellt.

En av intervjupersonerna ser en risk med den pågående integrationen av socionom- och socialpedagogutbildningarna. Denna person menar att det finns en risk att det socialpedagogiska försvinner och övergår att bli mer en myndighetsutövning. En annan tycker att det hade varit bra att slå ihop både socionomutbildningen och socialpedagogutbildningen med lärarutbildningen för att få bättre samverkan. Denna person tar den danska lösningen som exempel och menar att det fungerar bättre där.

För att underlätta samarbetet med lärare och för barnens skull efterlyser tre av intervjupersonerna att lärarutbildningen borde innehålla mer om socialt arbete, socialpedagogik och konflikthantering.

8. RESULTATDISKUSSION

Resultatet sammanfattat

Utifrån vårt syfte, frågeställning och teoretiska utgångspunkter ville vi belysa resultatet på ett mer sammanfattande och övergripbart sätt för att få en bild av det socialpedagogiska arbetet. Våra teoretiska utgångspunkter i arbetet är det socialpedagogiska perspektivet med prevention och promotion som teoretiska utgångspunkter samt det prospektiva perspektivet som tar upp framtida möjligheter. Våra teoretiska utgångspunkter, teoretiska bakgrund och litteraturgenomgången kopplat till det empiriska materialet belyser väl det vi har fått fram i undersökningen. Det framgår att allt arbete som utförs av socialpedagoger i skolan är, enligt intervjupersonerna, preventivt arbete. Promotionsarbete använder man sig av i gruppverksamheter i helklass, såsom i värdegrunds- och livskunskapsdiskussioner. Allt arbete utgår från det salutogena tänkandet, att se till det som fungerar och göra mer av det. Intervjupersonerna såg också möjligheter att utveckla och förbättra det sociala arbetet i skolor i enlighet med det prospektiva perspektivet. Hur kan då sociala problem uppmärksammas och förebyggas hos barn och ungdomar i grundskolan?

Utifrån frågeställningen visar analysen av resultatet på följande punkter:

- Genom att se och uppmärksamma eleverna
- Genom att vara lättillgänglig som vuxen på skolan
- Genom att vara ute bland eleverna på rasterna
- Genom att låta eleverna, framförallt de tysta, komma till tals
- Genom att skapa nära relationer till eleverna
- Genom att förbereda eleverna för livet utanför skolan
- Genom att stärka självkänslan hos eleverna
- Genom att låta eleverna var delaktiga och ta ansvar
- Genom att ha ett nära samarbete med föräldrar, de viktigaste personerna för barnen
- Genom att ha en fungerande samverkan både inom och utanför skolan

Dessa punkter kan sammanfattas i följande grupper: Socialpedagogens uppgifter, föräldrars medverkan samt samverkan inom och utanför skolans ramar.

Socialpedagogens uppgifter

Barn behöver bli förstådda, respekterade och bekräftade, menar samtliga intervjupersoner. De behöver också bli stärkta i sin självkänsla och de behöver bli sedda. Intervjupersonerna menar att det är deras uppgift att förbättra möjligheterna för att åstadkomma detta. ”En skola för alla måste kunna tillfredsställa elevernas grundläggande behov av att trivas, vara nöjda med sig själva och ha en framtidstro. Eleverna måste också få tillfälle att uppleva goda relationer till kamrater och till de vuxna på skolan” (Andersson 1999 s. 71). Barn har blivit allt mer beroende av samhällets villkor för sin uppväxt, de vistas alltmer på offentliga institutioner, vilket i sin tur har lett till att socialpedagogiken har fått en mer allmän roll. (Eriksson & Markström, 2000) Socialpedagogen ska fungera som en förebild, lära barnen att fungera socialt och lära dem att kommunicera på fungerande sätt, genom att vara en förebild. Barnen behöver må bra och fungera socialt annars fungerar inte kunskapsinhämtningen.

Föräldrars medverkan

Det är mycket viktigt att skola och föräldrar har en god relation till varandra. (Andersson, 1999) Föräldrarna är jätteviktiga. Många föräldrar behöver stöd i sin föräldraroll, det är preventivt arbete att stärka föräldrarna och hjälpa dem att hantera sina egna problem.

Det finns många bevis på fördelar med att involvera föräldrarna i barnens lärande. Det inverkar både på barnens studieframgångar, deras sociala kompetens och på skolans kvalitet (Webster-Stratton, 2004). Familjeorienteringen, som Madsen menar, riktar sig mer till föräldrarna än till barnen (Madsen, 2003). Det har också skett en förändring i interventionsnivån i samhället i stort med en tydligare inriktning mot systemteoretiskt tänkande, vilket medför att det inte bara är klienten som är föremål för interventionerna utan också familjen, nätverket och närmiljön (Eriksson & Markström, 2000).

Samverkan

Det är viktigt att man har en gemensam bild av vad samarbetet ska ha för funktion. Samverkan är en komplex process som är utsatt för tryck från många håll. Därför krävs det en enhetlig syn på det samhällsuppdraget, ett väl känt syfte med samverkan, att barnets integritet respekteras och att professionella hierarkier inte låser arbetet för att en fungerande samverkan ska kunna komma till stånd (Lundgren och Persson, 2003). En fungerande samverkan är av stor betydelse i socialt arbete med barn. Det kan leda till ett vidare perspektiv och därmed underlätta valet av insatser för barnets bästa. Promotion är insatser för att främja barns och ungdomars positiva utveckling mot hälsa genom optimering av tillgångar och styrkor i ungdomens utveckling. Promotion är en positiv form av prevention som föregås av en positiv aktivitet med ett eget värde, d.v.s. inte bara som ett mål för en minskning av ohälsa genom att förebygga problem (Ferrer-Wreder m.fl., 2005).

Skolans organisation

Av intervjumaterialet framgår att det är svårt att bedriva socialt arbete på en skola där ledningen inte förstår vad man gör. Det underlättar betydligt att ha en rektor som har ett socialt tänk, säger en av intervjupersonerna. Att ledningen är med på noterna är en förutsättning för att man ska kunna göra ett bra jobb. En ledning som inser att sociala biten är lika viktig som den pedagogiska. Enligt Stensmo (1991) innefattar skolan goda socialpedagogiska möjligheter för att utöva preventionsarbete. Skolans tre huvuduppgifter är undervisning, fostran och omsorg. Skolans primära uppgift är att undervisa och ge eleverna kunskaper och färdigheter medan omsorg och fostran är socialpedagogiska uppgifter. Dessa uppgifter ska enligt läroplanen vävas in i undervisningen. Läraren ska då fungera som både undervisare, fostrare och elevvårdare, vilket kan innebära att skolan borde omorganiseras så att läraren fick de få men täta elevkontakterna. Ett alternativ är att man har särskild personal som ansvarar för skolans socialpedagogiska uppgifter (Stensmo 1991). Skolan är en social organisation med stor potential av primärpreventions möjligheter. Skolans möjligheter att skapa bättre utsikter för barn är relativt oberoende av skolans status och barnens förutsättningar från början (Lagerblad och Sundelin, 2000).

Samverkan med organisationer utanför skolan

I intervjuerna framkommer att samverkan mellan skola och socialtjänst inte fungerar tillfredsställande. Socialtjänsten har skyldighet att samverka med andra både på samhälls- grupp- och individnivå, vilket framgår tydligt i både propositioner och betänkanden samt SoL. Samarbete är en förutsättning för att skapa helhetssyn, vilket i sin tur är en förutsättning för att på ett tidigt stadium kunna identifiera barns och familjers behov av särskilt stöd (Hjortsjö, 2005). Tidiga insatser kan förhindra dramatiska omhändertaganden. Ett fungerande samarbete med fältgruppen, socialförvaltningen och skolan ger ett bra helhetsgrepp, säger en av intervjupersonerna. När samarbetsparterna nått fram till en professionell ödmjukhet och ett moget samarbete blir det möjligt att ställa upp en gemensam målsättning och behandlingsplan (Lind m.fl., 1999).

Föräldrasamverkan

Många föräldrar behöver stöd i sin föräldraroll, det är preventivt arbete att stärka föräldrarna och hjälpa dem att hantera sina egna problem. Det finns många bevis på fördelar med att involvera föräldrarna i barnens lärande. Det inverkar både på barnens studieframgångar, deras sociala kompetens och på skolans kvalitet (Webster-Stratton, 2004). Det är mycket viktigt att skola och föräldrar har en god relation till varandra. En vanlig situation är att lärare skyller upplevda problem med en elev på föräldrarna och föräldrarna i sin tur skyller på läraren. Detta kan leda till att barnet hamnar i en lojalitetskonflikt och därmed får ännu större problem. Man har av tradition inom skolan ansett att ett barns problem beror på störningar hos eleven eller dennes föräldrar, vilket har lagt en enorm skuldbörda på föräldrarna (Andersson, 1999). De intervjuade socialpedagogerna arbetar alla med föräldrasamverkan på något sätt.

9 KONKLUSION

Vårt syfte med denna undersökning var att belysa verksamma socialpedagogers syn på det socialpedagogiska och sociala arbetet i grundskolan. Undersökningen fokuserar på hur sociala problem kan förebyggas och uppmärksammas hos barn och ungdomar i grundskolan och vilka utvecklingsmöjligheter som ett preventivt socialt arbete har. Socialpedagogens möjligheter att främja denna utveckling tillsammans med andra viktiga personer i barnets och ungdomens liv öppnar nya möjligheter inför framtiden i det sociala arbetet på skolan. Centrala begrepp är bemötande och förhållningssätt, samverkan och samarbete med andra inom och utanför skolan och individ- och gruppinriktat arbete.

Vår förhoppning är att denna undersökning har gett idéer om hur man kan arbeta på olika sätt med preventivt arbete i skolan. Även för andra personer än socialpedagoger i skolan, vi tänker då på dem som har kontakt med barn och ungdomar och arbetar på ett liknande sätt. Att dra slutsatser om var det preventiva arbetet har största effekt är upp till läsaren att avgöra utifrån sin arbetsplats möjligheter och elevernas behov. Möjligheterna att skapa förändringar i samverkan med andra aktörer tror vi är oändliga för elevers sociala utveckling. Resultatet belyser hur preventivt arbete kan utformas i skolan på ett övergripande sätt för att locka till nya tankar. Vi tror att det är en kreativ process som ska sättas igång för att skraddarsy detta i olika verksamheter.

Att nå en förståelse över gränserna för olika professioners arbetssätt i arbetet med att barn och ungdomars sociala utveckling, tror och hoppas vi, kan leda till nya sätt och möjligheter inför framtiden. Om situationen blir annorlunda för de som bäst behöver det kan det inge hopp inför framtiden för många unga människor. Vi författare hoppas att vi har ingett hopp och möjligheter inför en spännande framtid i arbetet med barn och ungdomar.

För vidare forskning så uppmärksammade vi att det fanns lite forskning om social pedagogik inom skolan, speciellt för gruppverksamheter. Sociala frågor är inte ett etablerat område i den ordinarie undervisningen. Det sociala perspektivets teorier, och betydelse som förebyggande arbetssätt, tror vi är viktigt att utveckla för att bli ett ordinarie ämne på schemat i skolan.

REFERENSLISTA

Andersson, I., (1999), *Samverkan för barn som behöver*, HLS förlag, Stockholm.

Blomdahl Frej, G, Eriksson, B., (1998), *Social omsorg och socialpedagogik*, Studentlitteratur, Lund

Berglund, S-A. (2000). *Social pedagogik- goda möten skapas goda skäl*. Studentlitteratur, Lund

Denscombe, Martyn (2000). *Forskningshandboken – för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Lund, Studentlitteratur.

Eriksson, L & Markström, A-M (2000), *Den svårfångade socialpedagogiken*, Studentlitteratur, Lund

Ferrer-Wreder, H., Stattin, C. Cass Lorente, J. G. och Tubman, L. (2005). *Framgångsrika preventionsprogram för barn och unga*. En forskningsöversikt. Förlagshuset Gothia AB, Stockholm.

Gregow, T. (2004). *Sveriges Rikes Lag*. Nordstedts Juridik, Stockholm

Hartman, J (2004). *Vetenskapligt tänkande – från kunskapsteori till metodteori*. 2.uppl. Studentlitteratur, Lund

Hjortsjö, M. (2005). *Med samarbete i sikte*, Lunds universitet, Socialhögskolan, Lund

Kvale, S. (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Studentlitteratur, Lund.

Lagerberg, D. & Sundelin, C., (2003). *Risk och prognos i socialt arbete med barn*, Gothia, Stockholm

Lind, L., Mosholt, B., Schultz, E., (1991), *Två världar – samarbetet mellan barnomsorg och socialtjänst*, Runa förlag, Stockholm

Madsen, B., (2003), *Socialpedagogik*, Studentlitteratur, Lund

Meeuwisse, A., Sunesson, S. & Swärd, H. (2000). *Socialt arbete - en grundbok*. Natur och Kultur, Falköping

Omsorgsvetenskaper: Perspektiv, forskning, praktik. Studentlitteratur, Lund

Socialpedagogik i klassrummet: Två fallstudier (1998). I Gustavsson, A. & Möller, A. (red.).

Stensmo, C., (1991), *Socialpedagogik*, Studentlitteratur, Lund

Nätbaserade källor

SFS 2001:453 (2001). Svensk författningssamling. <http://62.95.69.3/SFSdoc/01/010453.PDF>

FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna. Svenska FN Förbundet. www.fn.se

Socialstyrelsen. <http://www.socialstyrelsen.se>

Hälsa, lärande och trygghet. (2001/02:14) Regeringen i propositionen
(<http://www.regeringen.se/sb/d/108/a/1650>)

Skollag (1985:1100). <http://www.notisum.se/rnp/sls/lag/19851100.HTM>

BILAGA 1

Informationsbrev till respondent

Information till dig som har tackat ja till att medverka i intervjun.

Hej!

Vi heter Roger Andersson och Annika Johansson och är studenter på Högskolan Kristianstad - Sociala omsorgsprogrammet 140 poäng med inriktningen socialpedagogik.

Vi är nu inne på vår sjätte termin och har en termin kvar. Denna vårtermin läser vi socialt arbete 20 poäng, nivå 41-60 poäng. I denna kurs ingår att vi studenter ska göra ett självständigt 10 poängs examensarbete, d.v.s. en C-uppsats med fördjupning inom något av utbildningens ämnesområden. Vi har valt att undersöka det sociala- och socialpedagogiska arbetet i skolan med fokus på preventivt arbete och framtid.

I vår undersökning vänder vi oss till 7-10 verksamma Socialpedagoger/Socionomer på olika grundskolor i Skåne.

Syftet med studien är att få verksamma socialpedagogers perspektiv på socialpedagogiskt och socialt arbete i grundskolan. I fokus är att inhämta kunskap om hur sociala problem kan förebyggas hos barn/ungdomar i grundskolan och att undersöka utvecklingsmöjligheter och nya framtida arbetssätt inom preventivt socialt arbete med barn/ungdomar i grundskolan. Studien har fokus på det prospektiva, d.v.s. möjligheter och framtid. Intervjuguide bifogas för kännedom om intervjuområdet.

Du är en viktig person genom din medverkan i denna undersökning eftersom du kan bidra till att utveckla det sociala arbetet i grundskolan. Vår förhoppning är att denna undersökning ska bidra till att minska risken för att barn och ungdomar far illa, d.v.s. att vi kan uppmärksamma och hjälpa dem i ett tidigare skede. En annan förhoppning är att uppsatsen kan vara viktig för kunskapsutvecklingen inom preventivt socialt- och socialpedagogiskt arbete i skolan och för att sprida kunskapen till andra yrkesgrupper som har kontakt med barn och ungdomar.

Vår tanke är att vi träffas för intervju på en lämplig lugn plats på din arbetsplats, vid ett eller flera tillfällen, tills en viss mättnad av information uppnåtts. Alla intervjuer sker med bandupptagning för att vi ska kunna fokusera på samtalet under intervjun. Alla intervjupersoners bidrag kommer vi att göra utskrifter av, för att sedan analysera och tolka dessa till ett färdigt resultat. Allt intervju material som skrivs ut från intervjun ska vara återkopplat d v s vara granskat, ge rättvisa åt det som sagts och godkänt av dig som respondent.

Deltagandet i intervjun är frivilligt och kan avbrytas när som helst utan att någon orsak behöver anges. Materialet kommer att behandlas konfidentiellt vilket innebär att det bara är du och vi som vet vad du har sagts och vem du är, inga namn eller namn på skola kommer att publiceras. Allt material från dig som respondent i intervjuerna är avkodat i skrift. Vid färdig uppsats och för eventuell publikation av studien i form av vetenskaplig artikel ska läsaren inte kunna känna igen vare sig skolan, socialpedagogen eller elever.

Bandinspelningarna och övrigt material som berör dig som respondent kommer att förvaras skyddat från obehöriga hemma hos Roger. Allt övrigt material kommer att förstöras när uppsatsen är klar och godkänd. Uppsatsen sker under handledning av Högskolan i Kristianstad.

Ditt bidrag med att ställa upp för intervju är mycket värdefullt och vi ser fram emot att få ta del av dina tankar, erfarenheter och visioner kring socialt arbete i skolan!

Med vänliga hälsningar

Roger Andersson och Annika Johansson

Kontakt vid eventuella frågor

Uppsatsförfattare

Roger Andersson

Tfn XXXX-XXXXXX

Annika Johansson

Tfn XXXX-XXXXXX

Handledare

Sven-Erik Olsson

Universitetslektor i socialt arbete

Institutionen för hälsovetenskaper

Tfn XXXX-XXXXXX

Mobil. XXXX-XXXXXX

BILAGA 2

Intervjuguide

Intervjuguide till uppsatsen ”Socialpedagogens arbete i skolan - Möjlighet och framtid”, Roger Andersson och Annika Johansson.

1. Bakgrund till anställning

- Hur och varför har denna skola valt att anställa en socialpedagog?
- Anställningens uppdrag och syfte?

2. Socialpedagogens roll och arbetsbeskrivning

- Hur ser socialpedagogens arbetsdag ut?
- Vilka metoder, arbetssätt använder socialpedagogen i sitt arbete?
- Vad är viktigt för dig i ditt arbete?
- Vad engagerar dig i ditt arbete?
- Vad gör/får dig att trivas i ditt arbete?
- Vilka framtidsdrömmar, visioner, bilder har du på hur dit arbete kan utvecklas?

3. Preventivt arbete

- Vilka utmärkande, betydelsebärande händelser är viktiga för att förändring i barnet/ungdomens liv ska kunna ske?
- Vad kan göras i form av förebyggande arbete?
- Vad kan göras för att elever ska må bättre socialt?

4. Socialpedagogens samverkan med andra för elevers sociala utveckling

- Hur sker samverkan med andra för elevers sociala utveckling, på vilket sätt då?
- Vad är bra med detta arbetssätt och vad kan bli bättre genom samverkan?
- Med vilka berörda skulle en samverkan bidra till elevers sociala utveckling?

5. Framtid och utveckling för elevers sociala utveckling och socialpedagogiskt arbete

- Hur kan socialt arbete utvecklas i skolan, vad kan bli bättre, annorlunda?
- Hur ser framtidens socialpedagogiska arbete ut i skolan?

BILAGA 3

Brev om informerat samtycke till undersökningen

Medgivande

Titel på arbetet

Socialpedagogens arbete i skolan - Möjlighet och framtid

Syftet med studien

Syftet med studien är att få verksamma socialpedagogers perspektiv på socialpedagogiskt och socialt arbete i grundskolan. I fokus är att inhämta kunskap om hur sociala problem kan förebyggas hos barn/ungdomar i grundskolan och att undersöka utvecklingsmöjligheter och nya framtida arbetssätt genom preventivt socialt arbete med barn/ungdomar i grundskolan. Studien har fokus på det prospektiva, d.v.s. möjligheter och framtid.

Jag ger mitt samtycke/medgivande till att medverka i studien genom att kryssa i rutorna och att underteckna.

- Jag har tagit del av informationen, syftet med studien och om mitt deltagande i studien.
- Mitt deltagande är frivilligt och att jag kan avbryta mitt deltagande när som helst utan att ange någon orsak eller att det får några konsekvenser för min del.
- Jag ger mitt samtycke till att bli intervjuad och att intervjun spelas in på band.
- Jag ger mitt samtycke till att den kunskap som kommer från intervjun används för denna uppsats samt för kommande publicering som vetenskaplig artikel.

Ort, datum

Underskrift

Namnförtydligande

BILAGA 4

Arbetsbeskrivning/arbetsplan för socialt arbete i skola

Två huvudsakliga funktioner:

Utredande funktion

Bestående av social kartläggning

- Hur mår eleven känslomässigt?
- Hur fungerar eleven känslomässigt?
- Hur fungerar eleven socialt i skolan?
- Hur är elevens hemsituation?

Analys av materialet

Beslut om insatser – åtgärdsprogram

Uppföljning och dokumentation (inte givet socialarbetarens/kurators uppgift)

Behandlande funktion

I relation till enskild elev

- Stöd- och behandlingssamtal med enskild elev
- Samtal med elevens vårdnadshavare

Arbete med elever i grupp

Arbeta med hela klasser (class- management)

- Allmänt förebyggande
- Specifika problemsituationer

Handledning och konsultation

- I relation till enskild lärare/skolpersonal/skolledning
- I relation till arbetslag/lärlag
- Handledning av socionomstudenter
- Stödinsatser för att öka lärarens kunskaper kring teman som sociala relationer, våld och mobbning, droger, etik och moral etc.

Samverkansuppgifter

- Konfliktbearbetning
- Utbildning, handledning för medarbetare och elever
- Krishantering
- Generella hälsofrämjande insatser
- Föräldrasamverkan

Samverkan med:

- Socialtjänsten

- Barn- och ungdomspsykiatri
- Barnhabilitering
- Fritidsverksamheter
- Polis

Elevhälsoarbete

Deltagande i elevvårdskonferens.

Tillsammans med andra elevhälsomedarbetare upprätta handlingsplaner:

- Mot mobbning och andra kränkande beteende
- För skolans arbete med att skapa en god miljö som främjar lärande och utveckling
- För kris- och katastrofberedskap

Informations- och utbildningsuppdrag

- Föredrag om tonårsproblematik, etnicitetsfrågor, uppfostringsfrågor för skolans personal.
- Särskilt avsedda föräldramöten för att prata om ämnen som gränssättning, ANT frågor, tonårsföräldraskap etc.
- Mobiliseringsarbete i syfte att engagera föräldrar i skolans verksamhet.

Dokumentation

- Kortfattad dokumentation av elevvårdärenden
- Dokumentation av löpande arbete efter förmåga och tid

Sammanfattning av arbetsuppgifter:

- Skolsocial kartläggning av enskild elev
- Flerpartsamtal elev, föräldrar, lärare och nätverk
- Stöd- och behandlingssamtal med enskild elev
- Arbete med elever i grupper och klasser – gruppsamtal/gruppövningar
- Handledning och konsultation till skolpersonal
- Organisatoriskt/strukturellt arbete, värdegrundsarbete
- Kris- och konflikthantering

Socialarbetaren i skolan har behov av:

- Stödande nätverk
- Handledning
- Kompetensutveckling
- Att i samarbete med rektor göra upp en handlingsplan för sitt arbete med prioritering av arbetsuppgifterna. Förslagsvis för ett år i taget och med gemensam utvärdering och ny planering för kommande år.

BILAGA 5

FÖRFATTARNAS ARBETS- OCH ANSVARSFÖRDELNING

När vi gjorde B-uppsatsen tillsammans gjorde Annika det mesta inom metoddelen och Roger det mesta inom litteraturkopplingen och allt det övriga tillsammans. I c-uppsatsen ville vi fördjupa oss i de områdena vi inte arbetade med lika grundligt då. Uppdelningen av ansvarsområdena baserade sig också på vad vi ville utveckla hos oss själva. Fördelningen i C-uppsatsen blev att Annika ansvarade för litteraturkopplingen och Roger för metoddelen. Samtidigt har allt arbete i C-uppsatsen diskuterats och alla avgörande val i undersökningen har gjorts tillsammans. Vi har stöttat och hjälpt varandra när det har behövts även utanför våra respektive ansvarsområden.

Rogers huvudansvarsområde

Layout och struktur av arbetet, metoddelen, intervjugenomförandet.

Annikas huvudansvarsområde

Bakgrundsteorier, litteraturkoppling, analys av empiri.